

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

«До захисту допущено»

В.о. завідувача кафедри, д.е.н., доцент

_____ Ірина ТОПАЛОВА

«__» _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти
Освітньої програми «Облік і оподаткування»
за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»

ОБЛІК І АНАЛІЗ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Науковий керівник: к.е.н., доцент

_____ Андрій НАЙДА

Рецензент: к.е.н., доцент

_____ Наталя СЕЛІВАНОВА

Виконала здобувачка заочної форми навчання

Лілія ПЕРЕВОЗНЯК

*Засвідчую, що кваліфікаційна робота містить
результати власних досліджень. Використання
ідей і текстів інших авторів має посилання
на відповідне джерело.*

_____ Лілія ПЕРЕВОЗНЯК

ОДЕСА – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ	7
1.1. Економічна сутність та класифікація оборотних активів.....	7
1.2. Особливості обліку оборотних активів у сільськогосподарських підприємствах	15
1.3. Методичні основи аналізу оборотних активів	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СТАНУ ОБЛІКУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ У ПРАТ «АГРОФІРМА «КОЛОС» ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	29
2.1. Природно-економічна характеристика підприємства	29
2.2. Первинний, аналітичний та синтетичний облік оборотних активів на підприємстві.....	38
2.3. Аналіз оборотних активів та ефективності їх використання на підприємстві	46
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ І ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ У ПРАТ «АГРОФІРМА «КОЛОС» ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	55
3.1. Напрями удосконалення обліку оборотних активів на підприємстві	55
3.2. Впровадження внутрішнього аудиту на підприємстві.....	63
3.3. Підвищення ефективності використання оборотних активів	70
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Оборотні виробничі активи обслуговують сферу виробництва і їх основне призначення полягає у забезпеченні безперервного і ритмічного процесу виробництва. Вони включають в себе предмети праці: сировину, основні і допоміжні матеріали, тару, паливо, напівфабрикати; знаряддя праці: МШП, інструменти, спеціальні пристрої, інвентар, запасні частини для поточного ремонту, робочий одяг. В оборотні виробничі активи також входять: затрати на незавершене виробництво і витрати майбутніх періодів. Фонди обігу забезпечують процес виробництва і реалізації продукції. До них відносяться: готова продукція, відвантажені товари, виконані роботи та надані послуги, грошові кошти в касі підприємства і на його рахунках, кошти в розрахунках у вигляді дебіторської заборгованості.

Проблеми методології, науково-теоретичного та практичного обґрунтування питань, пов'язаних з обліком, аналізом та ефективним управлінням оборотними активами знайшли відображення у працях багатьох вчених: В.А. Анікіна, О.М. Бірмана, І.О. Бланка, І.І. Бойко, П.Г. Буніча, Ф.Ф. Бутинця, В.М. Івахненко, Ф. Кене, Д.В. Лисенка, А. Маршала, Дж. С. Міля, А.М. Поддєрьогіна, А. Сміта, С. Фішера, Й. Шумпетера та ін.

Проте питання обліку та аналізу оборотних активів у сільськогосподарських підприємствах залишаються актуальними.

Отже, практична значимість оборотних активів, недостатній рівень дослідження теоретичних та прикладних питань, що стосуються обліку, аналізу оборотних активів та підвищенню ефективності їх використання обумовили вибір теми, мету та визначили цільову спрямованість кваліфікаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційну роботу написано відповідно до затвердженого плану науково-дослідних робіт кафедри обліку і оподаткування «Перспективи розвитку обліку, контролю і оподаткування в умовах трансформації економічних процесів» (номер державної реєстрації 0121U110384).

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Метою кваліфікаційної роботи є розробка теоретичних положень та практичних рекомендацій з удосконалення обліку оборотних активів та підвищення ефективності їх використання у сільськогосподарському підприємстві.

Реалізація вищезазначеної мети зумовила необхідність постановки та вирішення таких завдань:

- дослідити сутність економічної категорії «оборотні активи» та їх класифікацію;
- проаналізувати наукові основи обліку оборотних активів;
- дослідити методичні основи аналізу оборотних активів;
- проаналізувати природно-економічну характеристику підприємства;
- розглянути організацію первинного, аналітичного та синтетичного обліку оборотних активів;
- провести аналіз ефективності використання оборотних активів;
- розробити пропозиції з впровадження аудиту, удосконалення обліку оборотних активів та підвищення ефективності їх використання;

Об'єктом дослідження є процес обліку оборотних активів та ефективність їх використання.

Предметом дослідження є сукупність науково-теоретичних та практичних аспектів з обліку та аналізу оборотних активів .

Інформаційною базою при написанні кваліфікаційної роботи є законодавчі та інші нормативно-правові акти України щодо регулювання обліку оборотних активів, матеріали науково-практичних конференцій, періодичних видань, монографій та навчальних посібників щодо особливостей та методології бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту оборотних активів, дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності досліджуваного підприємства.

Методи дослідження. У процесі роботи використовувалися такі методи дослідження: структурно-логічний аналіз (при побудові логіки та структури кваліфікаційної роботи); метод економічного аналізу (при оцінці динаміки та структури оборотних активів); різноманітні прийоми статистичних методів,

зокрема порівняння при зіставленні фактичних даних за відповідні періоди; методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку оборотних активів та підвищення ефективності їх використання у сільськогосподарському підприємстві.

Основні положення дослідження, які складають наукову новизну кваліфікаційного дослідження, розкривають його мету та вирішують поставлені завдання, полягають у наступному:

удосконалено:

- практичні рекомендації щодо підвищення ефективності використання оборотних активів на основі впровадження внутрішнього аудиту, автоматизації облікових процесів та оптимізації структури оборотних коштів.

дістали подальший розвиток

- наукові положення щодо економічної сутності оборотних активів шляхом уточнення їх ролі в забезпеченні фінансової стійкості та безперервності виробничого процесу саме у сільськогосподарських підприємствах.

Практичне значення отриманих результатів полягає у впровадженні пропозицій з удосконалення обліку оборотних активів та підвищення ефективності їх використання у діяльності сільськогосподарських підприємств.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Прийнято участь в III Міжнародній науково-практичній конференції «Браславські читання. Економіка XXI століття: національний та глобальний виміри» в Одеському державному аграрному університеті на тему «Особливості контролю швидкозношуваних малоцінних предметів сільськогосподарських підприємствах» та V Міжнародної науково-практичної конференції науково-педагогічних працівників та молодих науковців «Актуальні аспекти розвитку науки і освіти» на тему «Проблеми аудиту кредиторської заборгованості сільськогосподарських підприємств під час війни».

Публікації. За матеріалами дослідження опубліковано 2 тези доповіді. Загальний обсяг публікацій – 0,3 ум. друк. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Зміст роботи представлений на 92 сторінках комп'ютерного тексту. Кваліфікаційна робота містить 17 таблиць, 6 рисунків, 7 додатків. Список використаних джерел налічує 85 найменувань, представлених на 9 сторінках.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

1.1. Економічна сутність та класифікація оборотних активів.

Оборотні активи є однією з ключових економічних категорій, що характеризують фінансово-господарську діяльність підприємства та визначають його здатність забезпечувати безперервність виробничого процесу. Саме за рахунок оборотних активів формуються матеріальні, фінансові та розрахункові ресурси, які постійно перебувають у русі, змінюючи свою форму в межах операційного циклу. Ефективність їх формування та використання безпосередньо впливає на ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість підприємства.

В умовах ринкової економіки, що характеризується нестабільністю цін, обмеженістю фінансових ресурсів та зростанням витрат, особливого значення набуває чітке розуміння економічної сутності оборотних активів і їх ролі у відтворювальному процесі. Для аграрних підприємств ця проблема є особливо актуальною, оскільки значна частина оборотних коштів авансується у виробничі запаси, незавершене виробництво та готову продукцію, оборотність яких значною мірою залежить від сезонності виробництва та природно-кліматичних умов.

Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» актив – це «ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигід у майбутньому» [39].

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає, що оборотні активи – це «гроші та їх еквіваленти, що не обмежені в використанні, а також інші активи, що

призначені для реалізації та використання, протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу» [39]. Тобто всі активи, що не є оборотними, належать до необоротних, але існують й інші трактування цього поняття авторами (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Дослідження сутності поняття «оборотні активи»

Автор, джерело	Визначення
Бланк І.О. [3, с. 162]	сукупність майнових цінностей підприємства, що забезпечують поточну виробничо-комерційну діяльність підприємства та, що повністю споживаються в процесі одного виробничо-комерційного циклу.
Бутинець Ф.Ф. [5, с. 142]	сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточний господарський процес, які повністю споживаються протягом одного операційного циклу.
Демченко Т.А. [16, с. 179]	сукупність оборотних фондів та фондів обігу, які використовуються для фінансування поточної господарської діяльності і виражені у грошовій формі.
Ізмайлова К.В. [20, с. 48]	оборотні активи підприємств та організацій, до яких відносяться товари, малоцінні і швидкозношувані предмети, витрати майбутніх періодів, грошові кошти в касі, у дорозі, на рахунках у банку, кошти в розрахунках із покупцями, дебіторами, інші оборотні активи.
Кірейцев Г.Г. [23, с. 106]	сукупність коштів, авансованих в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва та реалізації продукції.
Нашкерська Г.В. [46, с. 317]	грошові кошти, що вкладені для створення оборотних виробничих фондів та фондів обігу з метою забезпечення безперервного процесу виробництва і реалізації продукції.
Слав'юк Р.А. [70, с. 4]	ресурси, які належать підприємству і які напевно буде перетворено на гроші чи використано іншим чином протягом року з дати складання бухгалтерського балансу.
Ткаліч О.В. [74, с. 9]	активи, які за звичайних умов діяльності використовуються підприємством протягом одного операційного циклу або 12 місяців.
Тютюнник Я.В. [79, с. 159]	значна частина капіталу, втілена в знаряддях виробництва, що відрізняються більш-менш тривалим існуванням, не виключається з нього, а залишається в ньому, причому функція цієї частини капіталу не вичерпується одноразовим ужитком.

Джерело: сформовано автором на основі [3,5,16,20,23,46,70,74,79]

У Міжнародних стандартах фінансової звітності, зокрема у МСФЗ (IAS) 38 «Нематеріальні активи», наводиться таке визначення: актив – це ідентифікований немонетарний актив, який не має фізичної субстанції, контроль над яким здійснює підприємство внаслідок минулих подій та від використання якого очікується отримання майбутніх економічних вигід [35].

Хоча МСФЗ 38 безпосередньо регулює облік нематеріальних активів, наведене в стандарті трактування поняття «актив» має принципове значення і для розуміння економічної сутності оборотних активів. Згідно з концептуальною основою МСФЗ, активи розглядаються не лише як ресурси, відображені у балансі, а як економічні ресурси, здатні генерувати майбутні вигоди та перебувають під контролем підприємства.

У контексті оборотних активів це означає, що до їх складу можуть бути віднесені лише ті ресурси, які:

- контролюються підприємством;
- виникли внаслідок здійснення господарської діяльності;
- призначені для використання або реалізації протягом одного операційного циклу чи звітного періоду;
- забезпечують або потенційно здатні забезпечити надходження економічних вигід [35].

Таким чином, підхід МСФЗ акцентує увагу не стільки на формальних ознаках активів (строк використання чи форма існування), скільки на їх економічному змісті та ролі у процесі створення вартості. Це дозволяє розглядати оборотні активи як динамічну складову майна підприємства, що безпосередньо бере участь у кругообігу капіталу та забезпечує безперервність виробничо-господарської діяльності.

Янковська В.В., проаналізувавши поняття «оборотні активи» у різних літературних джерелах, виділила декілька підходів економістів до трактування сутності даного поняття:

- 1) сукупність оборотних фондів та фондів обігу;
- 2) оборотні засоби підприємств, що відображаються в активі їх бухгалтерського балансу;
- 3) грошові кошти та їх еквіваленти, а також інші активи, що використовують в одному операційному циклі;

4) сукупність майнових цінностей, які обслуговують поточну господарську діяльність підприємства і повністю споживаються протягом одного операційного циклу;

5) засоби підприємства, які повністю переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції. Серед вчених найбільше прихильників визначення оборотних активів як сукупності оборотних фондів та фондів обігу; грошових коштів та їх еквівалентів, а також інших активів, що використовують в одному операційному циклі [85].

Отже, оборотні активи є складовою майна підприємства та перебувають у постійному русі, здійснюючи безперервний кругообіг у процесі господарської діяльності. У ході цього кругообігу вони послідовно трансформуються з грошових коштів у виробничі запаси, далі – у незавершене виробництво, а згодом – у готову продукцію. Після завершення одного циклу обороту оборотні активи знову повертаються у грошову форму та вступають у новий оборот, забезпечуючи неперервність виробничо-збутового процесу. Таким чином, відбувається закономірна та постійна зміна форм руху авансованої вартості: від грошової – до товарної, виробничої, знову товарної та грошової. Безперервність цього кругообігу зумовлює необхідність одночасного перебування оборотних активів на всіх його стадіях – як у складі оборотних виробничих фондів, так і фондів обігу, що є передумовою стабільного функціонування підприємства.

Як бачимо, у науковій економічній літературі відсутнє єдине універсальне трактування поняття «оборотні активи», що зумовлює наявність різних підходів до визначення їх економічної сутності. Це пояснюється багатофункціональністю оборотних активів, їх участю одночасно у виробничих, фінансових та розрахункових процесах, а також відмінностями у цілях бухгалтерського обліку, фінансового аналізу та управління. Так, на рис. 1.1 узагальнено основні підходи щодо визначення сутності «оборотні активи».

З позицій бухгалтерського підходу оборотні активи розглядаються як сукупність активів підприємства, що обслуговують операційну діяльність і призначені для використання або реалізації протягом одного операційного

циклу чи дванадцяти місяців з дати балансу. Такий підхід закріплений у національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку та міжнародних стандартах фінансової звітності і акцентує увагу передусім на часовому критерії використання активів.

Рис. 1.1. Підходи до визначення економічної сутності оборотних активів

Джерело: побудовано автором на основі [85]

Фінансово-економічний підхід трактує оборотні активи як авансовані грошові кошти, вкладені у поточну діяльність підприємства з метою забезпечення безперервності кругообігу капіталу та отримання доходу. У межах цього підходу оборотні активи розглядаються не лише як елемент майна, а як важливий інструмент формування ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

З точки зору виробничого підходу оборотні активи ототожнюються з предметами праці, які повністю споживаються в одному виробничому циклі та переносять свою вартість на готову продукцію. До них відносять виробничі запаси, незавершене виробництво та готову продукцію. Такий підхід є особливо

актуальним для аграрних підприємств, де значна частина оборотних активів зосереджена саме у матеріальних ресурсах, необхідних для здійснення виробничого процесу [85].

Окремі науковці розглядають оборотні активи з позицій управлінського підходу, визначаючи їх як об'єкт управління, що потребує оптимізації за обсягом, структурою та швидкістю обороту. У цьому контексті основна увага приділяється ефективності використання оборотних активів, мінімізації ризиків їх відволікання та забезпеченню відповідності між потребами виробництва і фінансовими можливостями підприємства.

Таким чином, узагальнення наукових підходів дозволяє розглядати оборотні активи як економічну категорію, що відображає сукупність матеріальних і фінансових ресурсів підприємства, авансованих у поточну діяльність, які постійно перебувають у русі, змінюють свою форму в процесі операційного циклу та забезпечують безперервність виробництва і реалізації продукції. Саме таке комплексне розуміння економічної сутності оборотних активів створює методологічну основу для їх подальшої класифікації та аналізу ефективності використання.

Узагальнена класифікація оборотних активів представлена на рис. 1.2.

Відповідно до складу згідно Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», оборотні активи, що групуються у II розділі балансу (звіті про фінансовий стан), поділяються на запаси, поточні біологічні активи, дебіторську заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, дебіторську заборгованість за розрахунками: за виданими авансами; з бюджетом (у тому числі з податку на прибуток); іншу поточну дебіторську заборгованість, поточні фінансові інвестиції, гроші та їх еквіваленти, витрати майбутніх періодів, інші оборотні активи [7].

На підприємствах АПК України суттєвий вплив здійснює фактор сезонності виробництва внаслідок природних особливостей, саме тому

класифікація оборотних активів відповідно до рівня варіабельності розміру є важливим критерієм поділу.

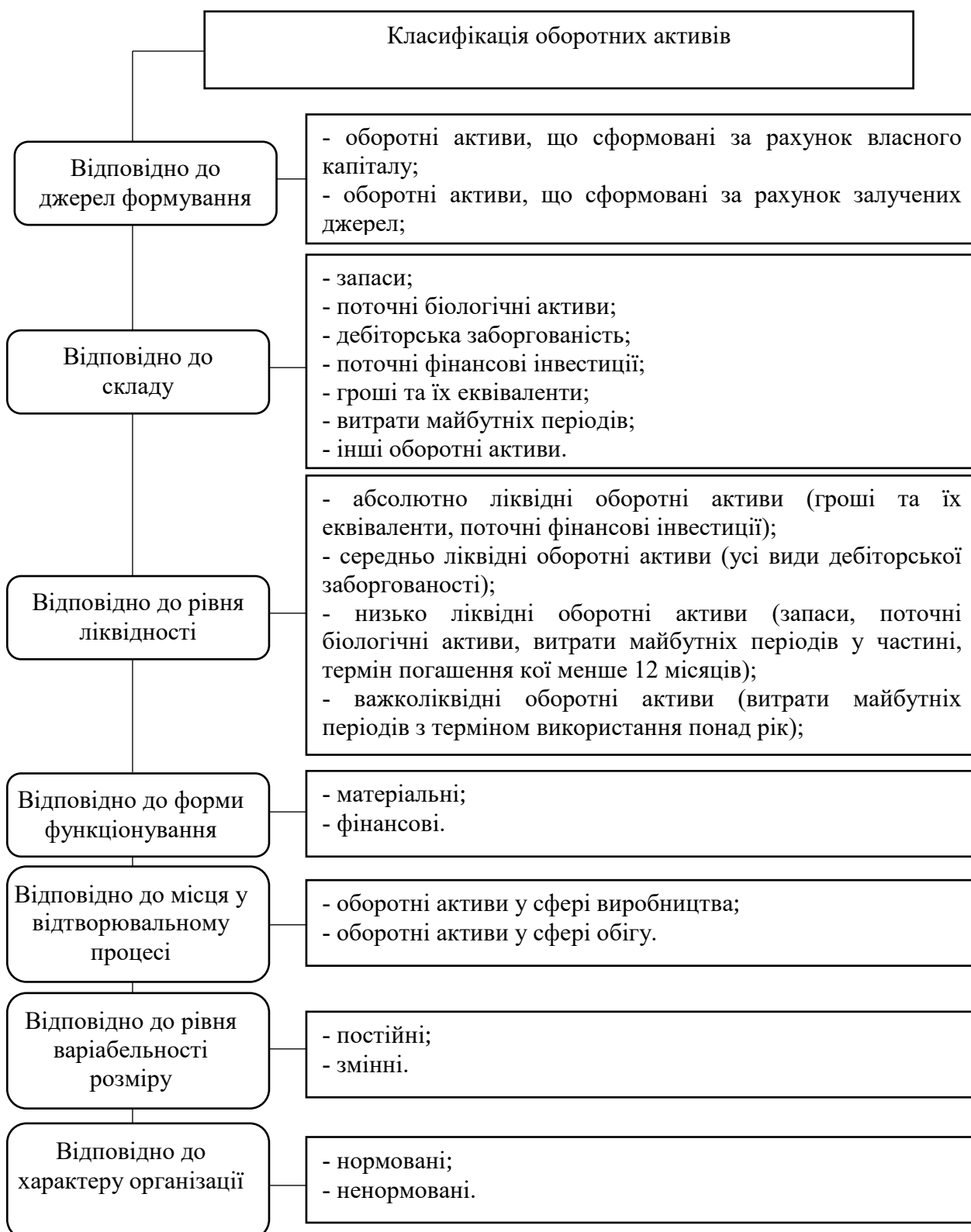

Рис. 1.2. Класифікація оборотних активів підприємств

Джерело: побудовано на основі [48]

Відповідно за цим критерієм розрізняють постійні оборотні активи, тобто ті, які протягом досліджуваного часу постійно перебувають у складі активів підприємств АПК, внаслідок чого можливо достовірно розрахувати мінімальну потребу в цих активах, та змінні, тобто ті оборотні активи, обсяг яких постійно коливається залежно від сезонних потреб та інших факторів впливу.

Найбільш поширеним є бухгалтерський підхід, відповідно до якого оборотні активи класифікуються за їх відображенням у фінансовій звітності. Згідно з цим підходом до складу оборотних активів належать виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, дебіторська заборгованість, грошові кошти та їх еквіваленти, а також інші оборотні активи. Така класифікація є основою для формування балансу підприємства та оцінки його ліквідності [48, с. 44].

З позицій виробничого підходу оборотні активи поділяють залежно від їх участі у виробничому процесі на оборотні виробничі фонди та фонди обігу. До оборотних виробничих фондів належать ресурси, що безпосередньо споживаються у процесі виробництва (сировина, матеріали, паливо, незавершене виробництво), тоді як фонди обігу забезпечують реалізацію продукції та обслуговування розрахунків (готова продукція, кошти у розрахунках, грошові кошти).

У межах фінансового підходу класифікація оборотних активів здійснюється з урахуванням рівня їх ліквідності та швидкості перетворення у грошові кошти. За цією ознакою розрізняють абсолютно ліквідні активи (грошові кошти та їх еквіваленти), швидколіквідні активи (дебіторська заборгованість) та повільноліквідні активи (виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція). Такий підхід має важливе значення для оцінки платоспроможності підприємства та управління грошовими потоками.

З точки зору управлінського підходу оборотні активи класифікуються залежно від джерел їх формування та ефективності використання. Виділяють власні та залучені оборотні активи, а також нормовані й ненормовані. Нормовані оборотні активи підлягають плануванню та нормуванню (виробничі

запаси, незавершене виробництво, готова продукція), тоді як ненормовані не мають встановлених нормативів (грошові кошти, дебіторська заборгованість) [48, с. 45].

Як бачимо, різні підходи до класифікації оборотних активів взаємодоповнюють один одного та дозволяють комплексно охарактеризувати їх економічну природу, структуру і роль у забезпеченні ефективної діяльності підприємства. Використання багатокритеріальної класифікації створює методичну основу для подальшого аналізу стану, руху та ефективності використання оборотних активів у процесі господарської діяльності.

Отже, узагальнюючи викладене, слід зазначити, що оборотні активи є складною та багатофункціональною економічною категорією, яка відіграє ключову роль у забезпеченні безперервності виробничо-господарської діяльності підприємства. Різноманітність підходів до їх класифікації зумовлена відмінностями у цілях аналізу, обліку та управління, що підтверджує необхідність комплексного розгляду оборотних активів з бухгалтерських, економічних, фінансових і управлінських позицій.

Застосування класифікації оборотних активів за різними ознаками дозволяє більш ґрунтовно оцінити їх структуру, рівень ліквідності, участь у виробничому процесі та джерела формування, а також виявити резерви підвищення ефективності їх використання. Це, у свою чергу, створює теоретичне підґрунтя для подальшого аналізу стану та динаміки оборотних активів підприємства, оцінки їх оборотності та впливу на фінансові результати діяльності.

1.2. Особливості обліку оборотних активів у сільськогосподарських підприємствах

Оборотні активи займають провідне місце у структурі майна сільськогосподарських підприємств, що зумовлено специфікою аграрного

виробництва, сезонністю робіт, тривалістю виробничого циклу та залежністю результатів діяльності від природно-кліматичних умов. У зв'язку з цим облік оборотних активів у сільському господарстві має низку особливостей, які відрізняють його від обліку в інших галузях економіки.

Проблематика обліку оборотних активів є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Вагомий внесок у розвиток методології обліку оборотних активів підприємств зробили праці І.А. Басманова, І.О. Белебехи, О.С. Бородкіна, Б.І. Валуєва, М.В. Кужельного, А.М. Кузмінського, Ю.Я. Литвина, А.Ш. Маргуліса, І.С. Мацкевіюса, В.Б. Моссаковського, В.Ф. Палія, П.Т. Саблука, В.В. Сопка, А.М. Фабричнова, С.А. Щенкова та інших. Незважаючи на значний науковий доробок, низка питань обліку оборотних активів, зокрема в аграрній сфері, залишається дискусійною та потребує подальшого уточнення.

Однією з ключових проблем у процесі обліку активів є їх правильне віднесення до оборотних або необоротних. Системне використання облікової інформації потребує її чіткої класифікації, що забезпечує зрозумілість та корисність агрегованих даних для користувачів фінансової звітності. Саме тому поділ ресурсів підприємства на відповідні категорії має важливе методологічне та практичне значення.

На думку С.Й. Сажинця, матеріальні активи, які підприємство використовує у процесі виробництва протягом тривалого часу, для цілей бухгалтерського обліку доцільно поділяти на основні засоби, малоцінні та інші необоротні матеріальні активи, а також малоцінні та швидкозношувані предмети (МШП) [68]. Основним критерієм віднесення активів до складу МШП є нормативний строк їх використання, а не вартісна ознака. Водночас окремі швидкозношувані предмети можуть мати значну вартість, що обґрунтовує доцільність їх виділення в окрему групу — оборотні швидкозношувані матеріальні активи [68].

Костирко Р.О. зазначає, що оборотні активи набувають матеріальної форми на двох стадіях кругообігу: на стадії постачання, коли грошові кошти

трансформуються у запаси, та на стадії виробництва, де матеріальні запаси перетворюються на готову продукцію. Таким чином, оборот оборотних активів здійснюється в межах одного виробничого циклу, що зумовлює їх віднесення до складу оборотних засобів [27, с. 325].

Специфіка обліку оборотних активів у сільськогосподарських підприємствах пов'язана з обліком виробничих запасів, до складу яких входять насіння, корми, мінеральні добрива, засоби захисту рослин, паливо, запасні частини та інші матеріальні ресурси. Значна частина таких запасів використовується протягом обмеженого періоду часу, що вимагає чіткого контролю за їх надходженням, зберіганням і використанням. Крім того, в аграрному виробництві поширено внутрішнє переміщення запасів між підрозділами, що обумовлює необхідність ведення аналічного обліку за місцями зберігання та матеріально відповідальними особами.

Склад, оцінка та порядок відображення запасів у фінансовій звітності регламентуються НП(С)БО 9 «Запаси» [41]. Відповідно до цього стандарту, запаси визнаються активами за умови достовірної оцінки їх вартості та наявності очікуваних майбутніх економічних вигід. Запаси, які не відповідають цим критеріям, підлягають списанню на витрати звітного періоду, що підвищує достовірність фінансової звітності підприємства.

Важливою складовою оборотних активів у сільському господарстві є незавершене виробництво, облік якого має особливе значення через тривалий виробничий цикл. У рослинництві до незавершеного виробництва відносять витрати під урожай майбутніх років, а у тваринництві — витрати на вирощування та відгодівлю тварин. Такі витрати накопичуються протягом звітного періоду та відображаються в обліку до моменту отримання готової продукції, що потребує точного розмежування витрат за культурами, видами тварин і періодами виробництва.

Облік готової продукції в аграрних підприємствах також має свою специфіку, оскільки сільськогосподарська продукція може використовуватися як для реалізації, так і для внутрішніх потреб підприємства (насіння, корми,

посадковий матеріал). Це зумовлює необхідність розмежування продукції за напрямками використання та коректної оцінки при оприбуткуванні, з урахуванням вимог національних стандартів бухгалтерського обліку та галузевих методичних рекомендацій.

Окремою проблемою залишається визначення складу МШП. НП(С)БО 9 не містить чіткого переліку таких активів, тому підприємства самостійно визначають їх склад у наказі про облікову політику. Сучасна методика обліку МШП передбачає їх включення до складу оборотних активів, повне списання вартості на витрати в момент передачі в експлуатацію та ведення аналічного обліку переважно у кількісному вимірі [41].

Специфічними особливостями сучасної методики обліку оборотних активів підприємства є:

- їх обліковують у складі оборотних активів;
- не нараховують знос, а списують їхню вартість повністю на витрати діяльності у місяці, в якому такі предмети відпускають зі складів підприємства його підрозділам для використання із передбачуваною метою;
- аналітичний облік МШП, які перебувають у підрозділах підприємства, здійснюють тільки у кількісному вираженні;
- вважають, що усі відпущені зі складів матеріально відповідальним особам підрозділів підприємства МШП перебувають в експлуатації;
- нормативними документами з ведення бухгалтерського обліку не визначено порядку обліку малоцінних предметів низької вартості із можливим терміном використання понад один рік, які недоцільно обліковувати у складі необоротних активів підприємства (наприклад, канцелярські лінійки, авторучки, степлери тощо).

Застосування такої методики обліку МШП на підприємствах не забезпечує:

1. Достовірного формування, в окремих звітних періодах, витрат на виробництво, собівартості продукції та фінансових результатів операційної діяльності.

2. Належного виконання контрольної функції бухгалтерського обліку через відсутність взаємозв'язку між натурально-кількісними і вартісними видами обліку МШП, які перебувають в експлуатації. Якщо помилково або ж навіть свідомо бухгалтер не внесе до реєстру аналітичного обліку окремих матеріальних цінностей, то виявити помилку можна лише у процесі спеціальної суцільної перевірки.

3. Достовірного відображення у балансі підприємства інформації про вартість фактично наявного майна (спеціальних інструментів, оснащення, спецодягу, виробничого та господарського інвентарю тощо). Тобто наведена у балансі підприємства інформація про вартість його активів є заниженою.

Специфікою сільськогосподарських підприємств є також наявність поточних біологічних активів, облік яких здійснюється відповідно до НП(С)БО 30 «Біологічні активи». До них належать активи тваринництва та рослинництва, які оцінюються за справедливою або первісною вартістю. Придбані біологічні активи первісно визнаються за правилами НП(С)БО 9 «Запаси» [41].

Важливим елементом оборотних активів є дебіторська заборгованість, облік якої регулюється НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [42]. Вона відображається у балансі за чистою реалізаційною вартістю з урахуванням резерву сумнівних боргів, що відповідає принципу обачності та забезпечує недопущення завищення активів підприємства.

До складу оборотних активів також належать поточні фінансові інвестиції, які призначені для утримання протягом строку, що не перевищує одного року, та легко реалізуються. Оцінка оборотних активів при надходженні здійснюється за історичною собівартістю, а при вибутті запасів застосовуються методи оцінки, передбачені НП(С)БО, серед яких найбільш поширеним є метод середньозваженої собівартості.

Окремої уваги потребують витрати майбутніх періодів, порядок формування та списання яких законодавчо чітко не врегульований, що надає підприємствам значну свободу вибору, але водночас створює ризики викривлення фінансових результатів.

Однією зі сторін проблеми, пов'язаної з організацією аналізу на підприємстві, є складна система цін на оборотні активи. Доцільно було б, на наш погляд, ретельно дослідити її основні аспекти. Вивчаючи порядок використання облікової ціни, оптових договірних цін, зазначимо, що застосування таких цін на підприємстві забезпечує єдність синтетичного й аналітичного обліку. Вважаємо, що з розвитком ринкових відносин стабілізуватимуться і договірні ціни, а це сприятиме спрощенню методики обліку.

Оцінка оборотних активів, що надходять здійснюється в обліку на основі історичної собівартості, яка передбачає підрахунок всіх витрат на виробництво та придбання. При вибутті запасів Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку передбачено п'ять методів оцінки, кожен з них має свої переваги та недоліки, що зумовлює їх використання підприємствами в залежності від поставленої мети. За умови використання методу середньозваженої собівартості, використані запаси рівномірно включаються до собівартості чи фінансового результату та відображається більш реальний прибуток.

Таким чином, облік оборотних активів у сільськогосподарських підприємствах характеризується значною галузевою специфікою, різноманіттям об'єктів та методів оцінки, а також наявністю проблемних аспектів, пов'язаних із класифікацією, оцінкою та контролем. Врахування цих особливостей є необхідною умовою формування достовірної інформаційної бази для аналізу ефективності використання оборотних активів і прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

1.3. Методичні основи аналізу оборотних активів.

Ефективне управління оборотними активами підприємства неможливе без проведення їх системного та комплексного аналізу. Аналіз оборотних

активів є важливою складовою фінансово-економічного аналізу, оскільки саме від рівня забезпеченості підприємства оборотними ресурсами, їх структури та швидкості обороту значною мірою залежать безперервність виробничого процесу, платоспроможність, ліквідність і фінансові результати діяльності.

Методично аналіз оборотних активів ґрунтується на використанні даних фінансової звітності підприємства, насамперед Балансу (Звіту про фінансовий стан), Звіту про фінансові результати та аналітичних даних бухгалтерського обліку. Основною метою аналізу є оцінка складу, структури, динаміки та ефективності використання оборотних активів, а також виявлення резервів підвищення результативності їх функціонування [47, с. 6].

Аналіз ефективності управління оборотними активами для забезпечення раціональності його організації повинен, на нашу думку, бути організованим відповідно до наступних принципів:

- 1) комплексності – передбачає всебічний розгляд оборотного капіталу з урахуванням його складності та поліструктурності;
- 2) системності – при аналізі доцільно враховувати, що оборотний капітал підприємства є складовою його потенціалу в цілому, водночас, характеризується власною складною структурою;
- 3) достовірності – результати аналізу мають відповідати дійсності та об’єктивно характеризувати стан та ефективність використання оборотного капіталу підприємства;
- 4) повноти – інформація, сформована в результаті аналізу, має відповідати інформаційним потребам керівництва підприємства;
- 5) релевантності – результати аналізу повинні бути своєчасними та забезпечувати гнучкість управління в умовах нестабільного ринкового середовища;
- 6) економічності – результати від проведення аналізу повинні перевищувати витрати на його організацію [73].

Зрозуміло, що зазначений перелік принципів організації аналізу ефективності управління оборотним капіталом не є вичерпним та може бути

доповненим іншими положеннями, проте, вважаємо, що дотримання вищерозглянутих принципів є критичним з точки зору раціональної організації аналітичної діяльності.

Виходячи з ключових завдань аналізу, напрямами його здійснення на підприємстві, на думку С. М. Гоцуляк, є наступні:

- дослідження темпів змін розміру та структури оборотного капіталу підприємства (горизонтальний та вертикальний аналіз);
- аналіз джерел формування оборотного капіталу;
- визначення рівня ефективності використання оборотного капіталу;
- виявлення впливу факторів на процеси формування та використання оборотного капіталу підприємства (факторний аналіз) [14].

Костирко Р.О. виділяє шість етапів аналізу оборотних активів (рис. 1.3).

На першому етапі здійснюється оцінка загального обсягу оборотних активів, їх частки в майні підприємства та аналіз динаміки за звітний період, що дозволяє визначити основні тенденції змін.

Другий етап передбачає аналіз структури оборотних активів за окремими видами, а також оцінку їх впливу на прибутковість, оборотність і платоспроможність підприємства.

На третьому етапі проводиться кількісна оцінка впливу основних факторів, які зумовлюють зміни в обсязі оборотних активів, що дає змогу виявити причини позитивних або негативних тенденцій [27, с. 330].

Четвертий етап спрямований на дослідження джерел фінансування оборотних активів, зокрема визначення розміру власного оборотного капіталу, його динаміки та питомої ваги власних джерел, що є важливим для оцінки фінансової стійкості підприємства. На п'ятому етапі здійснюється розрахунок і аналіз показників ефективності використання оборотних активів, зокрема показників оборотності, тривалості обороту та завантаження коштів в обороті.

Завершальним є шостий етап, на якому формуються узагальнені висновки за результатами проведеного аналізу та визначаються напрями підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства.

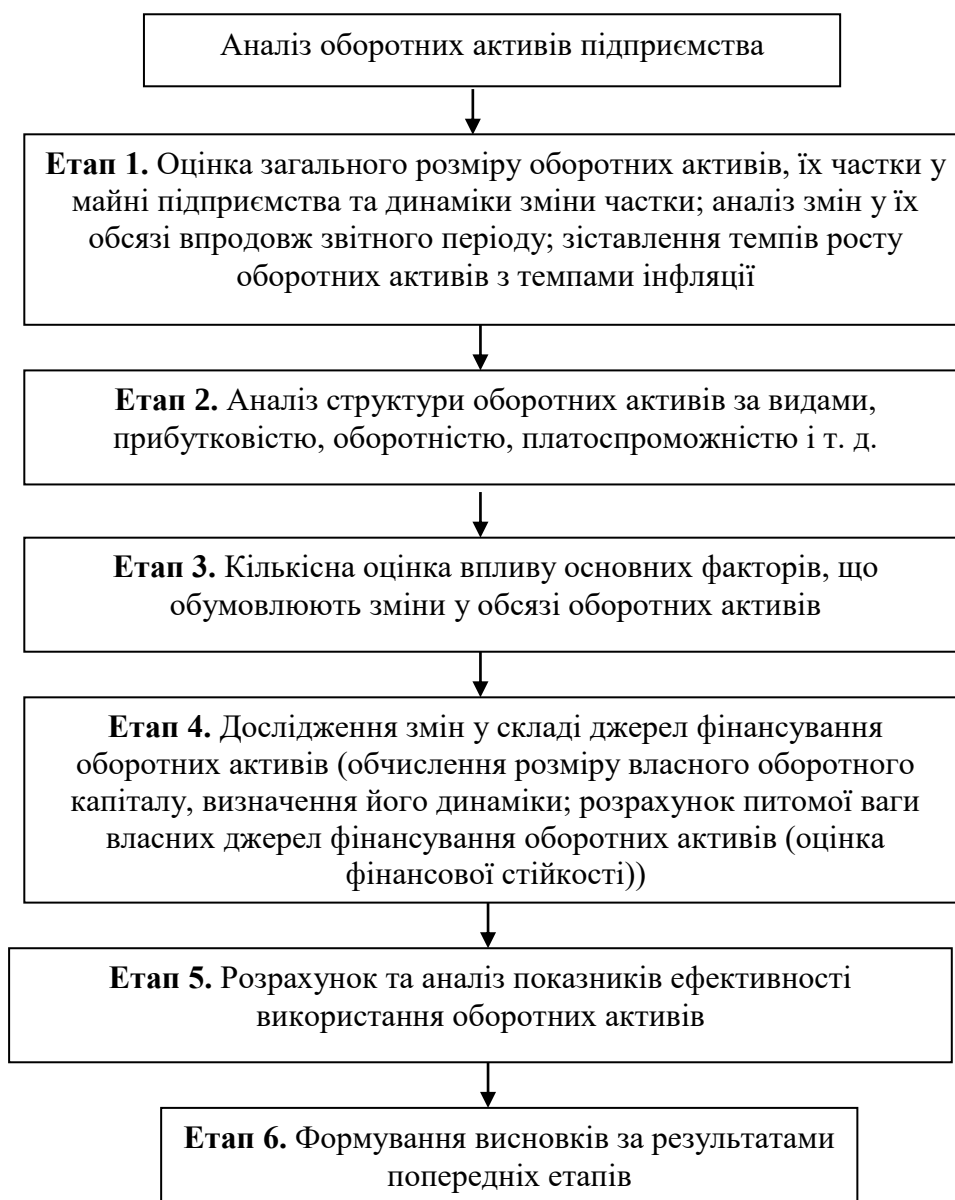

Рис. 1.3. Послідовність проведення аналізу оборотних активів підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [27]

Одним з ключових етапів аналізу управління оборотним капіталом є визначення рівня ефективності його використання. Оцінка ефективності використання оборотного капіталу, згідно із Н. О. Семенюк, передбачає:

– аналіз ефективності грошової складової оборотного капіталу (показники оборотності, завантаження, тривалості обороту та рентабельності оборотних активів, дебіторської заборгованості та грошових коштів);

- аналіз ефективності матеріальної складової (показники оборотності, місткості, ефективності використання запасів);

- аналіз ризиковості оборотного капіталу (показники ліквідності, структура оборотних активів з точки зору ризику їх вкладення) [69, с. 148].

Никитович Г.І. [47] пропонує оцінку ефективного формування і використання оборотних активів підприємства проводити у вигляді алгоритму (рис.1.4).

Рис. 1.4. Процедура оцінки ефективності формування та використання оборотних активів підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Єршова Н.Ю. наголошує на необхідності формування ефективної системи управління оборотними коштами на підприємстві, яка базується на спостереженні та постійному контролі за фактичним рівнем оборотних коштів; діагностики відхилень елементів оборотних коштів від запланованого рівня; виявленні внутрішньовиробничих і внутрішньогосподарських резервів підвищення ефективності використання оборотних коштів; розрахунку і врахуванні нормативів оборотних коштів (виробничих, збутових та грошових ресурсів). Низка питань, пов'язаних з вирішенням завдань управління оборотними коштами, диктує необхідність побудови цілісної концепції щодо управління рухом оборотних коштів, яка дасть можливість на підставі суб'єктивної інформації приймати оптимальні рішення, що сприяють підвищенню ефективності діяльності підприємства [17].

Відповідно ступінь використання оборотних засобів характеризується

такою системою показників:

1. Коефіцієнт оборотності оборотних засобів (коштів) визначає, скільки оборотів можуть зробити оборотні засоби за певний розрахунковий період часу, і показує ту кількість продукції, яка припадає на одну гривню вартості оборотних засобів.

$$K_{об} = \frac{ТП}{ОбК_{ср}}, \quad (1.1)$$

де ТП - товарна продукція.

2. Фондомісткість характеризує, яка вартість оборотних засобів припадає на одну гривню вартості випущеної продукції.

$$\Phi_{м} = \frac{ОбК_{ср}}{ВалП}, \quad (1.2)$$

Де ВалП - вартість валової продукції. Цей показник обернений до коефіцієнта оборотності.

3. Коефіцієнт завантаження оборотних коштів, показує скільки необхідно оборотного капіталу для виробництва 1 грн товарної продукції.

$$K_{зав} = \frac{ОбК_{ср}}{ТП}, \quad (1.3)$$

де ТП - товарна продукція.

4. Тривалість одного обороту показує скільки днів триває один оборот.

$$T_{об} = \frac{365}{K_{об}}, \quad (1.4)$$

де Коб - коефіцієнт обороту оборотного капіталу.

5. Фондовіддача оборотного капіталу показує величину валової продукції на 1 грн. оборотного капіталу.

$$\Phi_{від} = \frac{ВалП}{ОбК_{ср}}, \quad (1.5)$$

де ОбКср - середньорічна вартість оборотного капіталу.

6. Матеріаловіддача показує, як використовуються спожиті фонди.

$$M_{\epsilon} = \frac{ВалП}{M_{зат}}, \quad (1.6)$$

де Мзат - матеріальні витрати виробництва.

7. Матеріаломісткість - обернений показник до матеріаловіддачі.

$$M_m = \frac{M_{зат}}{ВалП} \quad (1.7)$$

8. Рентабельність оборотних засобів характеризує також ефективність їх використання.

$$P_{ок} = \frac{ВП(ЧП)}{ОбК_{ср}} \times 100, \quad (1.8)$$

де Вп(ЧП) - валовий прибуток.

Показники ефективності використання оборотних засобів можна визначати не тільки стосовно їх загального обсягу, а й окремо як для нормованої, так і для ненормованої їх частини. Крім того, можуть бути розраховані й індивідуальні показники оборотності оборотних засобів, що показують, які саме елементи спричинили уповільнення або прискорення обороту оборотних засобів. У разі потреби такі показники можна розрахувати на різні періоди (рік, квартал, місяць).

З метою поглибленого аналізу ефективності використання оборотних активів доцільно застосовувати не лише узагальнюючі показники оборотності, а й інструменти факторного аналізу, які дозволяють встановити причини змін результативних показників. Одним із таких інструментів є мультифакторна модель оцінки ефективності використання оборотних активів за коефіцієнтом оборотності.

Застосування мультифакторного підходу дає можливість не лише зафіксувати зміну коефіцієнта оборотності оборотних активів, але й кількісно оцінити вплив окремих чинників на його динаміку. Зокрема, модель дозволяє визначити, якою мірою зміни чистого доходу, собівартості реалізованої продукції, загальної величини активів та обсягу оборотних активів впливають на швидкість їх обороту.

Науковцями К. В. Васьківською та О.А. Сич розроблено мультифакторну модель оцінки ефективності використання оборотних активів за коефіцієнтом

оборотності, яка ґрунтується на поетапному елімінуванні впливу кожного з визначених факторів на результативний показник – коефіцієнт оборотності оборотних активів [6, с. 111]. Зазначена модель має важливе прикладне значення для обґрунтування управлінських рішень у сфері фінансового менеджменту підприємства:

$$Коб = \frac{ЧД}{ОбА} = \frac{ЧД}{СВ} \times \frac{СВ}{А} \times \frac{А}{ОбА}, \quad (1.9)$$

де Коб - коефіцієнт обороту оборотного капіталу,

ЧД – чистий дохід,

ОбА – оборотність активів,

СВ – собівартість,

А - Активи

1. Зміна коефіцієнта оборотності в результаті зміни величини чистого доходу:

$$\Delta Коб ЧД = \frac{ЧДк - ЧДп}{СВп} \times \frac{СВп}{Ап} \times \frac{Ап}{ОбАп}, \quad (1.10)$$

2. Зміна коефіцієнта оборотності в результаті зміни собівартості:

$$\Delta Коб СВ = \frac{ЧДк}{СВк - СВп} \times \frac{СВк - СВп}{Ап} \times \frac{Ап}{ОбАп}, \quad (1.11)$$

3. Зміна коефіцієнта оборотності в результаті зміни величини активів:

$$\Delta Коб А = \frac{ЧДк}{СВк} \times \frac{СВк}{Ак - Ап} \times \frac{Ак - Ап}{ОбАп}, \quad (1.12)$$

4. Зміна коефіцієнта оборотності в результаті зміни величини оборотних активів:

$$\Delta Коб ОбА = \frac{ЧДк}{СВк} \times \frac{СВк}{Ак} \times \frac{Ак}{ОбАк - ОбАп}, \quad (1.13)$$

Таким чином, використання мультифакторної моделі оцінки ефективності використання оборотних активів за коефіцієнтом оборотності дозволяє комплексно та об'єктивно оцінити причини змін швидкості обороту оборотного капіталу. Поетапний аналіз впливу чистого доходу, собівартості, загальної величини активів та обсягу оборотних активів забезпечує можливість

виокремлення найбільш значущих факторів, що формують динаміку результативного показника.

Практичне значення застосування даної моделі полягає у можливості обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію структури активів, зниження витрат, прискорення оборотності коштів та підвищення фінансової стійкості підприємства. У результаті мультифакторний підхід сприяє підвищенню ефективності управління оборотними активами та створює передумови для забезпечення сталого розвитку суб'єктів господарювання в умовах мінливого економічного середовища.

Отже, методичні основи аналізу оборотних активів ґрунтуються на системному поєднанні прийомів горизонтального, вертикального, факторного та коефіцієнтного аналізу, що дозволяє всебічно оцінити їх обсяг, структуру, динаміку та ефективність використання. Застосування комплексу аналітичних показників оборотності, тривалості обороту, завантаження коштів в обороті, а також мультифакторних моделей забезпечує виявлення причинно-наслідкових зв'язків між фінансовими результатами діяльності підприємства та станом його оборотного капіталу.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СТАНУ ОБЛІКУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ У ПРАТ «АГРОФІРМА «КОЛОС» ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Природно-економічна характеристика підприємства

Приватне акціонерне товариство «Агрофірма «Колос» (ПрАТ «Агрофірма «Колос») здійснює свою господарську діяльність у місті Ладижин Вінницької області. Підприємство створено 29 квітня 1996 року, а розмір його статутного капіталу становить 315,5 тис. грн. Таким чином, товариство має значний досвід роботи на аграрному ринку України та успішно функціонує вже понад 28 років. Керівництво підприємством здійснює директор Гайдучик Володимир Павлович.

Організаційно-правова форма підприємства – це приватне акціонерне товариство, що передбачає особливий порядок формування та обігу акцій. Відповідно до вимог Закону України «Про акціонерні товариства», акції ПрАТ розподіляються виключно серед засновників або обмеженого кола визначених осіб і не можуть бути предметом публічної пропозиції [59]. Кількість акціонерів такого товариства обмежується 100 особами, а відповідальність кожного з них обмежується вартістю належних йому акцій, що знижує ризики втрати особистого майна.

Дана форма господарювання характеризується відносною простотою управління, гнучкістю у прийнятті управлінських рішень та можливістю збереження контролю над діяльністю підприємства в межах вузького кола власників. Разом із тим, недоліком є обмежені можливості залучення значних інвестиційних ресурсів через відсутність відкритого обігу акцій на фондовому ринку. Незважаючи на спрощені вимоги щодо розкриття інформації порівняно з публічними акціонерними товариствами, ПрАТ зобов'язане вести

бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність відповідно до чинного законодавства.

Правове регулювання діяльності ПрАТ «Агрофірма «Колос» здійснюється на підставі норм Господарського та Цивільного кодексів України [12], Податкового кодексу України [54], законів України «Про акціонерні товариства» [59], «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» [62], «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [58], а також інших нормативно-правових актів.

Основним видом економічної діяльності підприємства є вирощування зернових та зернобобових культур, а також насіння олійних культур (КВЕД 01.11). Окрім цього, товариство здійснює діяльність у сфері овочівництва та баштанництва, надає допоміжні послуги у рослинництві, виконує післяурожайну доробку продукції, оброблення насіння для відтворення, займається оптовою торгівлею сільськогосподарською продукцією та надає в оренду власне або орендоване нерухоме майно.

Підприємство розташоване у межах Вінницької області, яка належить до лісостепової природно-кліматичної зони України. Цей регіон характеризується помірно-континентальним кліматом із відносно м'якими зимами та теплим літом. Ґрунтовий покрив представлений переважно опідзоленими чорноземами та сірими лісовими ґрунтами, які відзначаються високим рівнем родючості. Наявність річки Південний Буг та її приток сприяє забезпеченню водними ресурсами для виробничих потреб підприємства.

Отже, природно-кліматичні умови та ресурсний потенціал Вінницької області створюють сприятливе середовище для ефективного ведення сільськогосподарського виробництва. Поєднання родючих ґрунтів, сприятливого клімату та вигідного географічного розташування дозволяє ПрАТ «Агрофірма «Колос» забезпечувати стабільні результати діяльності та формувати передумови для подальшого розвитку.

Для оцінки масштабів господарської діяльності та рівня ресурсного забезпечення підприємства доцільно проаналізувати основні показники, що

характеризують розміри виробництва, забезпеченість земельними, трудовими та капітальними ресурсами, а також результати виробничої діяльності. З цією метою у таблиці 2.1 наведено динаміку ключових показників розмірів діяльності ПрАТ «Агрофірма «Колос» за 2022-2024 роки, що дає змогу виявити основні тенденції розвитку підприємства та оцінити ефективність використання наявного ресурсного потенціалу.

Таблиця 2.1

**Основні показники розмірів та ресурсного забезпечення діяльності
ПрАТ «Агрофірма «Колос»**

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. до 2022 р., %
Площа сільськогосподарських угідь, га	150	148	107	71,3
у тому числі рілля, га	107	107	107	100,0
Питома вага ріллі в сільськогосподарських угіддях, %	71,3	72,3	100,0	-
Середня кількість працівників, осіб	4	4	4	100,0
Приходиться на одного середньорічного працівника ріллі, га	26,8	26,8	26,8	100,0
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	744,8	442,7	291,4	39,1
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	5905,0	5563,5	4999,7	84,7
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн.	4943,3	4363,7	3925,0	79,4
Авансований капітал, тис. грн.	6649,8	6006,2	5291,1	79,6
Капіталозабезпеченість, тис. грн.	496,5	299,1	272,3	54,8
Капіталоозброєність, тис. грн.	186,2	110,7	72,9	39,1
Вартість валової продукції у постійних цінах 2021 року, тис. грн.	3171,1	5284,5	4201,4	132,5

Джерело: розраховано автором

Слід відмітити скорочення площі сільськогосподарських угідь протягом досліджуваного періоду. Так, у 2024 році вона становила 107 га, що на 43 га або 28,7 % менше порівняно з 2022 роком. При цьому площа ріллі протягом аналізованого періоду залишалася незмінною, а її питома вага у структурі

сільськогосподарських угідь зроста з 71,3 % у 2022 році до 100 % у 2024 році. Це свідчить про концентрацію діяльності підприємства виключно на ріллі та відмову від використання інших видів угідь.

Трудові ресурси підприємства характеризуються стабільністю. Середньооблікова чисельність працівників упродовж трьох років не змінювалася та становила 4 особи. Відповідно, забезпеченість ріллею на одного середньорічного працівника залишалася на рівні 26,8 га, що вказує на незмінний рівень земельного навантаження на персонал.

Разом із тим, спостерігається суттєве скорочення вартості виробничого капіталу. Середньорічна вартість основних засобів у 2024 році зменшилася до 291,4 тис. грн., що на 60,9% менше від 2022 року. Аналогічна тенденція характерна і для оборотних активів, середньорічна вартість яких скоротилася на 15,3% та становила 4999,7 тис. грн. у 2024 році. Внаслідок цього середньорічна вартість власного капіталу зменшилася на 20,6%, а авансований капітал на 20,4 % порівняно з базовим роком.

Зменшення ресурсного потенціалу негативно позначилося на показниках капіталозабезпеченості та капіталоозброєності. Так, капіталозабезпеченість у 2024 році становила 272,3 тис. грн., що на 45,2% менше рівня 2022 року. Капіталоозброєність праці скоротилася ще більш суттєво, зокрема на 60,9 %, до 72,9 тис. грн. на одного працівника, що свідчить про зниження технічної оснащеності підприємства.

Водночас результати виробничої діяльності мають позитивну динаміку. Вартість валової продукції у постійних цінах 2021 року у 2024 році становила 4201,4 тис. грн., що на 32,5% перевищує рівень 2022 року. Найвищого значення цей показник досяг у 2023 році (5284,5 тис. грн.), що може бути зумовлено сприятливими природно-кліматичними умовами або підвищенням урожайності сільськогосподарських культур.

Отже, результати аналізу свідчать, що у 2022-2024 роках ПрАТ «Агрофірма «Колос» функціонувало в умовах скорочення земельних і капітальних ресурсів, водночас забезпечуючи зростання обсягів валової

продукції. Це вказує на підвищення ефективності використання наявних ресурсів, однак подальший розвиток підприємства потребує оновлення матеріально-технічної бази та стабілізації ресурсного забезпечення.

Проведемо більш детальний аналіз показників виробництва сільськогосподарської продукції у досліджуваному підприємстві (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Показники виробництва сільськогосподарської продукції ПрАТ «Агрофірма «Колос»

Продукція	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. до 2022 р.	
				+/-	%
Вироблено продукції, ц					
пшениця озима	2110	2250	1150	-960	54,5
соняшник	1095	646	760	-335	69,4
ріпак озимий	-	1722	1367	-	-
Урожайність с.-г. культур, ц/га					
пшениця озима	37,0	50,0	42,0	5,0	113,5
соняшник	27,6	38,3	18,2	-9,4	65,9
ріпак озимий	-	38,6	34,2	-	-

Джерело: розраховано автором

Основними видами сільськогосподарської продукції, які вирощувались на підприємстві протягом досліджуваного періоду, є пшениця озима, соняшник та ріпак. Зокрема спостерігається скорочення обсягів виробництва продукції протягом 2022-2024 років, зокрема пшениці озимої на 45,4%, соняшнику на 30,6%. Урожайність за сільськогосподарськими культурами показала певні коливання, але загалом можна побачити позитивну динаміку у 2023 році порівняно з 2022 роком. Так, урожайність пшениці зросла з 37,0 ц/га в 2022 році до 50,0 ц/га в 2023 році, однак у 2024 році урожайність зменшилась до 42,0 ц/га через складні погодні умови. Урожайність соняшнику у 2023 році зросла до 38,3 ц/га, що на 38,5% більше ніж у 2022 році. У 2024 році урожайність значно знизилась до 18,2 ц/га або на 52,5% порівняно з 2023 роком. У 2023 році було введено ріпак озимий у структуру виробництва сільськогосподарської продукції, однак обсяги його виробництва характеризують динаміку зниження.

Оскільки ефективність агропідприємства визначається не лише обсягом виробництва, а й його здатністю отримувати прибуток від реалізації, структура чистого доходу є ключовим індикатором фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства. Для повного розуміння впливу змін у виробництві на фінансові результати необхідно здійснити оцінку доходів, отриманих від реалізації основних видів сільськогосподарської продукції. Це дозволить виявити, які культури найбільше сприяють формуванню доходу, а також визначити частку кожної категорії продукції в загальному доході підприємства (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Структура чистого доходу від реалізації продукції у ПрАТ «Агрофірма «Колос»

Види продукції	2022 р.		2023 р.		2024 р.		В середньому за 3 роки	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Зернові та зернобобові – всього	1983,0	45,8	2285,4	58,5	1209,5	14,1	1826,0	39,5
пшениця озима	144,6	3,3	1467,9	37,6	1209,5	14,1	940,7	18,3
кукурудза на зерно	1838,4	42,5	782,6	20,0	0	0,0	873,7	20,8
Технічні культури - всього	2347,5	54,2	1621,1	41,5	7371,3	85,9	3780,0	60,5
Насіння ріпаку	0,0	0,0	0,0	0,0	4868,3	56,7	1622,8	18,9
Насіння соняшнику	2347,5	54,2	1621,1	41,5	2503,0	29,2	2157,2	41,6
Всього по підприємству	4330,5	100,0	3906,5	100,0	8581,6	100,0	5606,2	81,1

Джерело: розраховано автором

Аналіз структури чистого доходу від реалізації сільськогосподарської продукції показує, що основними джерелами доходів для ПрАТ «Агрофірма

«Колос» є кукурудза та насіння соняшнику, які займають значну частку у загальному доході підприємства протягом трьох років. Так, у середньому за 2022-2024 роки частка зернових та зернобобових у загальному доході склала 39,5%, з яких пшениця озима 18,3% та кукурудза на зерно 20,8%. Частка технічних культур за аналізований період склала 60,5%, зокрема насіння соняшнику 41,6% та насіння ріпаку 18,9%.

Таким чином, аналіз структури чистого доходу показує, що у 2024 році відбулося значне зміщення в бік технічних культур, зокрема ріпаку, що стало основним джерелом доходу підприємства. У той же час, дохід від зернових культур значно знизився, а кукурудза на зерно взагалі не приносила доходів у 2024 році. Зміни у доходах від різних культур можуть бути пов'язані з адаптацією підприємства до ринкових умов, а також з впровадженням нових культур, таких як ріпак, для оптимізації фінансових результатів.

Оцінка економічної ефективності є важливою складовою аналізу діяльності агропідприємства, оскільки вона дозволяє визначити, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси для досягнення максимально можливих прибутків і розвитку. Враховуючи результати виробництва та структуру доходів від реалізації сільськогосподарської продукції, економічна ефективність діяльності ПрАТ «Агрофірма «Колос» може бути оцінена через кілька ключових показників, таких як рентабельність, продуктивність праці, ефективність використання земельних та матеріальних ресурсів, а також рівень доходу, отриманого від кожної одиниці продукції (табл. 2.4).

Аналіз показників економічної ефективності ПрАТ «Агрофірма «Колос» за 2022–2024 роки дозволяє оцінити основні фінансові результати підприємства, зокрема динаміку доходів, витрат, прибутків і рентабельності. У 2024 році спостерігається значне зростання вартості валової продукції в постійних цінах 2021 року в порівнянні з 2022 роком, зокрема на 32,5%.

**Оцінка економічної ефективності діяльності ПрАТ «Агрофірма
«Колос»**

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. до 2022 р., %
Вартість валової продукції у постійних цінах 2021 р. в розрахунку на:	3171,1	5284,5	4201,4	132,5
- 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.	2114,1	3570,6	3926,5	185,7
- 1000 грн. основних фондів сільськогосподарського призначення, грн.	4257,7	11937,0	14418,0	338,6
- 1 працівника, зайнятого в сільському господарстві, тис. грн.	792,7	1321,13	1050,5	132,5
Припадає валового прибутку в розрахунку на:				
- 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.	113,7	85,9	-225,0	-
- 1000 грн. основних фондів сільськогосподарського призначення, грн.	228,9	287,3	-826,0	-
- 1 працівника, зайнятого в сільському господарстві, тис. грн.	42,63	31,80	-60,18	-
Чистий дохід від реалізації продукції, надання послуг, тис. грн.	4330,5	3906,5	8633,0	199,3
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	4160	3779,3	8873,7	213,3
Валовий прибуток, тис. грн.	170,5	127,2	-240,7	-
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	-778,9	-380,1	-497,5	-
Рівень рентабельності (збитковості) виробничої діяльності підприємства, %	4,1	3,4	-2,7	-
Рівень збитковості діяльності підприємства, %	-18,7	-10,1	-5,6	-

Джерело: розраховано автором

Зниження даного показника у 2024 році порівняно із 2023 роком свідчить про зменшення обсягів виробництва або погіршення економічних умов у ринку

сільськогосподарської продукції. Протягом досліджуваного періоду вартість валової продукції в постійних цінах 2021 року в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь збільшилася на 85,7%, в розрахунку на 1000 грн. основних фондів зросла у 3,4 рази, в розрахунку на 1 працівника зросла на 32,3%. Такі зміни свідчать про ефективне використання земельних угідь, інтенсивніше використання основних засобів та підвищення продуктивності праці.

Чистий дохід від реалізації продукції за досліджуваний період збільшився з 4330,5 тис. грн. до 8633,0 тис. грн. або на 99,3%. Однак, собівартість реалізованої продукції збільшилася у 2,1 рази, що свідчить про різке збільшення витрат, що негативно вплинуло на фінансові результати підприємства. Так, валовий прибуток за 2023 рік становив 127,2 тис. грн., що на 25,4% менше ніж у 2022 році. У 2024 році підприємство вже не отримало валового прибутку, а зафіксовано від'ємний валовий прибуток у розмірі -240,7 тис. грн., що свідчить про значні фінансові труднощі. Протягом усіх трьох років підприємство отримувало збиток: 778,9 тис. грн. у 2022 році, 380,1 тис. грн. у 2023 році та 497,5 тис. грн. у 2024 році.

Рівень збитковості також знизився з -18,7% у 2022 році до -10,1% в 2023 році, але в 2024 році цей показник покращився до -5,6%, що вказує на зменшення збитковості, але ще не на досягнення беззбитковості.

Отже, оцінка економічної ефективності діяльності ПрАТ «Агрофірма «Колос» показує змішану картину. Водночас є покращення в окремих показниках, таких як зростання продуктивності праці, ефективне використання земельних та матеріальних ресурсів, а також збільшення вартості валової продукції на одиницю основних фондів. Однак негативний вплив на економічну ефективність справили значне зростання собівартості продукції в 2024 році, відсутність валового прибутку та зростання чистих збитків.

2.2 Первинний, аналітичний та синтетичний облік оборотних активів на підприємстві

Облік оборотних активів у ПрАТ «Агрофірма «Колос» здійснюють залежно від їх різновиду. На підприємстві виділено наступні різновиди оборотних активів:

1. Запаси (у тому числі запаси, тварини на вирощуванні та відгодівлі, незавершене виробництво, готова продукція, товари);
2. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги;
3. Дебіторська заборгованість за розрахунками (у тому числі з бюджетом, за виданими авансами, з нарахованих доходів, із внутрішніх розрахунків);
4. Інша поточна дебіторська заборгованість;
5. Грошові кошти та їх еквіваленти;
6. Інші оборотні активи.

Первинне спостереження, документи та документація відіграють вагому роль в управлінні господарством дають уявлення про фактичне: становище господарських засобів; забезпечують плановість у роботі підприємства, контроль за наявністю і рухом господарських засобів; є юридичним доказом господарських операцій; використовуються не лише в процесах обліку, але і для ревізії розробки управлінських рішень.

Джерелами інформації для обліку запасів є первинні документи постачальників (рахунки-фактури, накладні, податкові накладні, товарно транспортні накладні), документи складського обліку (прибутковий ордер, картки складського обліку, книга складського обліку, матеріальний звіт), документи цехів на відпуск матеріалів (накладні-вимоги на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів, лімітно-забірні картки). Рух цих документів між різними службами на підприємстві вимагає впорядкування за допомогою організації системи документообігу. Документообіг можна визначити як шлях документа від його створення до здачі в архів. Таким чином, система

ефективного документообігу на підприємстві має бути організована на стадії первинного, поточного та підсумкового обліку запасів.

Відповідно до призначення та ролі документів у обліковому процесі виробничих запасів, їх умовно можна розділити на такі, що:

- сприяють надходженню виробничих запасів;
- засвідчують факт оприбуткування;
- підтверджують законність вибуття та цільове використання;
- забезпечують ведення складського обліку;
- супроводжують рух первинних документів зі складу до бухгалтерії та забезпечують єдність даних бухгалтерського і складського обліку.

Запаси поступають на підприємство згідно з укладеними договорами на їх купівлю-продаж. У договорах визначаються умови їх придбання, порядок розрахунків, відповідальність сторін, додається також перелік іншої необхідної документації. Постачальником виписується рахунок-фактура на оплату запасів. Рахунок-фактура – рахунок, що виписується продавцем на ім'я покупця та підтверджує фактичне постачання запасів та їх вартість.

Надходження запасів на підприємство засвідчується прибутковою накладною. Також при поставці матеріальних цінностей підприємство має право на податковий кредит з ПДВ, який засвідчується податковою накладною.

Для обліку запасів сільськогосподарські підприємства можуть використовувати інші типові форми первинного обліку, затверджені наказом Міністерства статистики України від 21.06.1996 р. №193: акт-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів (ф. М-10), накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів (ф. М-11), відомість обліку залишків матеріалів на складі (ф. М-14, акт приймання-передачі обладнання у монтаж (ф. №15а), акт про приймання обладнання (ф. М-15), сигнальна довідка про відхилення фактичного залишку матеріалів від встановлених норм запасу (ф. М-18) та інші.

Для узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству запасів сировини і матеріалів (у т.ч. сировини й матеріалів, які є в дорозі та в

переробці), будівельних матеріалів, запасних частин, матеріалів сільськогосподарського призначення, палива, тари й тарних матеріалів, відходів основного виробництва призначено рахунок 20 «Виробничі запаси». Це рахунок активний, балансовий, основний, призначений для обліку оборотних активів. За дебетом рахунку відображається надходження запасів на підприємство, їх до оцінка, за кредитом – витрачання на виробництво (експлуатацію, будівництво), переробку, відпуск (передачу) на сторону, уцінка.

Данні про рух і наявність запасів узагальнюють у Журналі-ордері 10.1 с.-г., який об'єднаний з відомістю. Для записів по синтетичних рахунках використовують вкладні аркуші.

Кредитові обороти по синтетичних рахунках з журналу-ордеру 10.1 переносять у Головну книгу.

Для обліку виготовленої продукції планом рахунків передбачено рахунок 26 „Готова продукція”. Цей рахунок активний, балансовий, використовується для узагальнення інформації про наявність та рух продукції, виготовленої підприємством.

По дебету 26 відображається надходження готової продукції власного виробництва за фактичною виробничою собівартістю, а по кредиту – її реалізація, використання для внутрішніх потреб та інших цілей.

Тому всі господарські операції ПрАТ «Агрофірма «Колос» безпосередньо підтверджуються документально.

Запаси надходять у ПрАТ «Агрофірма «Колос» з різних джерел, серед яких: придбання у постачальника або підзвітною особою, внесок до статутного капіталу, безоплатне надходження, виявлення в результаті інвентаризації тощо. Основні бухгалтерські проводки, що відображають рух виробничих запасів в ПрАТ «Агрофірма «Колос», наведені у таблиці 2.5.

Підчас оприбуткування матеріальних цінностей, робіт та послуг на умовах попередньої оплати, або продажу продукції з від термінуванням платежу, видачі коштів у підзвіт у ПрАТ «Агрофірма «Колос» виникає дебіторська заборгованість.

**Основні господарські операції та кореспонденція рахунків з обліку
запасів у ПрАТ «Агрофірма «Колос» за вересень 2024 р.**

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн.
		дебет	кредит	
1	Оприбутковано Гаучо 10 л інсектицидний протруювач:			
	- без ПДВ;	201	631	6200,33
	- на суму податку на додану вартість	641		1240,07
2	Оприбутковано протруйник Ультрасил Дуо Укравіт 5л:			
	- без ПДВ;	201	631	4238,67
	- на суму ПДВ	641		847,73
3	Списано протруйник Гаучо та Ультрасил Дуо Укравіт на протруювання насіння	231	201	10439,00
4	Списано дизтопливо для потреб автопарку	912	203	26060,91
5	Оприбутковано бензин А-92:			
	- без ПДВ;	203	631	123026,00
	- на суму податку на додану вартість	641		24605,20
6	Списано бензин А-92 для потреб автопарку	234/2	203	2236,90
7	Списано бензин А-92 для легкового автомобіля директора	92	203	12866,45
8	Оприбутковано запчастини:			
	- без ПДВ;	207	631	17000,00
	- на суму податку на додану вартість	641		3400,00
9	Оприбутковано сітку рабіцу	205	232	11573,96
10	Списано насіння озимої пшениці на посів	231	208	500945,94

В обліку інформація щодо дебіторської заборгованості та розкриття її у фінансовій звітності підприємства формується згідно з НП(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість".

Бухгалтерський облік розрахунків з покупцями та замовниками за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи і послуги, крім заборгованості, забезпеченої вексями, ведеться на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками». Це активний, балансовий, основний рахунок.

Облік розрахунків з покупцями та замовниками ведуть у Журналі-ордері №11 с.-г. У ньому відображають підсумками за місяць обороти з кредиту

рахунків 36, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 79 у кореспонденції з дебетом відповідних рахунків.

Записи в Журнал-ордер 11 с.-г. з кредиту рахунку 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» здійснюються на підставі відомості аналітичного обліку за рахунком №36 ф. №11.8 с.-г. У відомості №11.8 с.-г. наведеться перелік усіх покупців і замовників, які мали стосунки за звітний період або заборгованість за попередні періоди. За кожним із них показуються залишки на початок і кінець місяця та обороти за дебетом і кредитом за звітний місяць. Заповнюється відомість на підставі реєстрів №11.1 с.-г. й №11.2 с.-г. первинних документів та аркушів-розшифровок.

Розрахунки з іншими дебіторами обліковуються на рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами». Це рахунок активний (активно-пасивний), балансовий, основний, розрахунковий. За дебетом рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами» відображається виникнення дебіторської заборгованості, за кредитом – її погашення чи списання.

Рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами» має такі субрахунки:

- 371 «Розрахунки за виданими авансами»;
- 372 «Розрахунки з підзвітними особами»;
- 373 «Розрахунки за нарахованими доходами»;
- 374 «Розрахунки за претензіями»;
- 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків»;
- 376 «Розрахунки за позиками членам кредитних спілок»;
- 377 «Розрахунки з іншими дебіторами»;
- 378 «Розрахунки з державними цільовими фондами»;
- 379 «Розрахунки за операціями з деривативами».

Для відображення розрахунків з підзвітними особами в реєстрах журнально-ордерної форми обліку призначено Журнал-ордер № 7 с.-г. Аналітичний облік у ньому ведуть за кожною окремо виданою в підзвіт сумою лінійно-позиційним методом записів.

Бухгалтерський облік розрахунків з підзвітними особами ведеться на субрахунку 372 "Розрахунки з підзвітними особами". На цьому ж субрахунку обліковують видані в підзвіт талони на бензин, талони на проїзд у міському транспорті та інші грошові документи.

Операції з обліку розрахунків з підзвітними особами оформляються певними бухгалтерськими проведеннями (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

**Кореспонденція рахунків з обліку розрахунків з підзвітними особами
у ПрАТ «Агрофірма «Колос» за грудень 2024 р.**

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	Видано в підзвіт завгоспу на купівлю МШП	372	301	6300,00
2	Подано звіт про витрачені підзвітні суми, оприбутковано 100 шт. бірки	221	372	5166,67
3	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	372	1033,33
4	Повернено в касу невикористаний підзвітною особою аванс у національній валюті	301	372	100,00

Після закінчення записів усіх операцій з розрахунку з підзвітними особами за звітний місяць у Журналі-ордері № 7 с.-г. підраховують підсумки за всіма графами і кредитові обороти переносять у Головну книгу.

Порядок відображення грошових розрахунків у бухгалтерському обліку суб'єктів господарювання регламентується Інструкцією «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій», затвердженого наказом МФУ № 291 від 30.11.1999 р. Згідно цієї інструкції зі змінами та доповненнями, Наказом Міністерства фінансів № 48 від 08.02.2014 р. рахунок «Каса» змінив назву на рахунок «Готівка» з відповідними до нього субрахунками [21].

Для відображення коштів у ПрАТ «Агрофірма «Колос» в робочому плані рахунків використовуються такі рахунки і субрахунки:

- 30 «Готівка»;
- 31 «Рахунки в банках»;

- 33 «Інші кошти»;
- 34 «Короткострокові векселі одержані»;
- 35 «Поточні фінансові інвестиції».

Обліку касових операцій рахунок 30 «Готівка» призначений для узагальнення інформації про наявність та рух грошових коштів у касі підприємства. За дебетом рахунку відображається надходження грошових коштів, за кредитом – виплата готівки з каси підприємства.

Рух коштів у касі оформлюють такими первинними документами:

- прибутковий касовий ордер (форма № КО-1);
- видатковий касовий ордер (форма № КО-2);
- платіжні, розрахунково-платіжні відомості.

Операції, що їх відображують на рахунку №30, записують до Журналу-ордера №1 с.-г. та до відомості підсумків за день на підставі звітів касира з доданими до них документами. З лицьового боку Журналу-ордера №1 с.-г. та відомості 1.1. відображують кредит рахунка 30, а зі зворотного - дебетові обороти по касі.

Для обліку операцій на рахунках в установах банків ПрАТ «Агрофірма «Колос» використовує рахунок 31 «Рахунки в банках». Даний рахунок призначений для обліку наявності та руху грошових коштів, що знаходяться на рахунках в банках і можуть бути використані для поточних операцій. За дебетом рахунка 31 «Рахунки в банках» відображається надходження грошових коштів, за кредитом – їх використання.

Для отримання коштів з поточного рахунку здійснюється за грошовим чеком, а платежу з поточного рахунку за платіжним дорученням.

Облік операцій за рахунком №31 "Рахунки в банку" здійснюється в Журналі-ордері № 1-с.г. та Відомості 1-2 в хронологічному порядку на підставі даних виписок банку за поточним рахунком і доданих до них документів за кожний день або інший період часу. Суми за кореспондуючими рахунками групують у виписці загалом, а потім відображають в Журналі-ордері.

Відображення господарських операцій з руху готівки та грошових коштів на рахунках в банку ПрАТ «Агрофірма «Колос» наведено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

**Облік готівки та грошових коштів на рахунках в банку в
ПрАТ «Агрофірма «Колос» за грудень 2024 р.**

Зміст операції	Кореспонденція рахунків		Сума, тис. грн
	Д-т	К-т	
Одержано з поточного рахунку в національній валюті готівка для різних цілей	301	311	58000,00
Надійшла в касу виручка за продукцію власного виробництва	301	701	35047,00
Надійшла до каси виручка за товари	301	702	8130,00
Повернуто до каси невикористані підзвітні суми	301	372	500,00
Перераховано ЄСВ в бюджет	651	311	68776,38
Перераховано ПДФО в бюджет	641	311	16960,30
Перераховано військовий збір	642	311	2583,22
Виплачено з каси працівникам заробітну плату	661	301	72224,00
Видано готівку під звіт працівникам підприємства	372	301	6300,00
Внесена готівка з каси підприємства на його банківські рахунки	311	301	5500,00
Зараховано на поточний рахунок у банку грошові кошти, які надійшли від покупців за реалізовану продукцію	311	361	351550,00
Оприбутковано в касі з поточного рахунка в банку готівкові кошти, видані підприємству для видачі заробітної плати	301	311	39020,00
Перераховані кошти постачальникам за одержані ТМЦ	631	311	18450,00
Списано плату за розрахунково-касове обслуговування банку	92	311	161,50

Сільськогосподарські підприємства можуть відкривати в банку рахунки, на яких обліковують грошові документи і грошові кошти в дорозі як у національній, так і в іноземній валютах. До грошових документів, які облічуються на субрахунках 331 «Грошові документи в національній валюті» і 332 «Грошові документи в іноземній валюті», відносяться документи, що знаходяться в касі підприємства: оплачені путівки в будинки відпочинку і санаторії, поштові марки, проїзні талони на службові роз'їзди та інші грошові документи. Аналітичний облік грошових документів здійснюється за їх видами.

До грошових коштів у дорозі, які облічуються на субрахунках 333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті» і 334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті» відноситься виручка, одержана підприємством за послуги, виконані роботи або реалізовану готову продукцію, внесена в касу банку або поштового відділення для зарахування на поточний рахунок, але які ще не зараховані за призначенням. Підставою для відображення в обліку сум є: при здачі виручки - квитанція установи банку, поштового відділення, копії супровідних відомостей на здачу виручки інкасаторам банку тощо.

Короткострокові фінансові вкладення обліковуються на рахунку 35 «Поточні фінансові інвестиції», який має 2 субрахунки: 351 «Еквіваленти грошових коштів», 352 «Інші поточні фінансові інвестиції». Синтетичний облік фінансових інвестицій здійснюється в журналі-ордері 3 с.-г.

Слід відмітити, що для аналітичного та синтетичного обліку у ПрАТ «Агрофірма «Колос» використовуються застарілі форми журналів-ордерів та розкреслені пустографки, тому ми пропонуємо використовувати спеціалізовані форми реєстрів журнально-ордерної форми обліку згідно наказу Міністерства аграрної політики від 04.06.2009 р. №390.

2.3 Аналіз оборотних активів та ефективності їх використання на підприємстві

Оборотні активи є важливою складовою майна підприємства, оскільки саме вони забезпечують безперервність виробничого процесу, своєчасне здійснення розрахунків та формування фінансових результатів. Для аграрних підприємств раціональне управління оборотними активами має особливе значення, адже значна частина коштів авансується у виробничі запаси, незавершене виробництво та готову продукцію, оборотність яких залежить від сезонності виробництва, природно-кліматичних умов і кон'юнктури ринку.

Аналіз оборотних активів ПрАТ «Агрофірма «Колос» доцільно розпочати з оцінки їх складу, структури та динаміки за 2022-2024 роки. До основних елементів оборотних активів підприємства належать виробничі запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти та їх еквіваленти, а також інші оборотні активи. Зміни в обсягах і структурі цих елементів відображають особливості господарської діяльності підприємства та ефективність управління оборотним капіталом.

Протягом досліджуваного періоду середньорічна вартість оборотних активів підприємства мала тенденцію до скорочення (рис. 2.1).

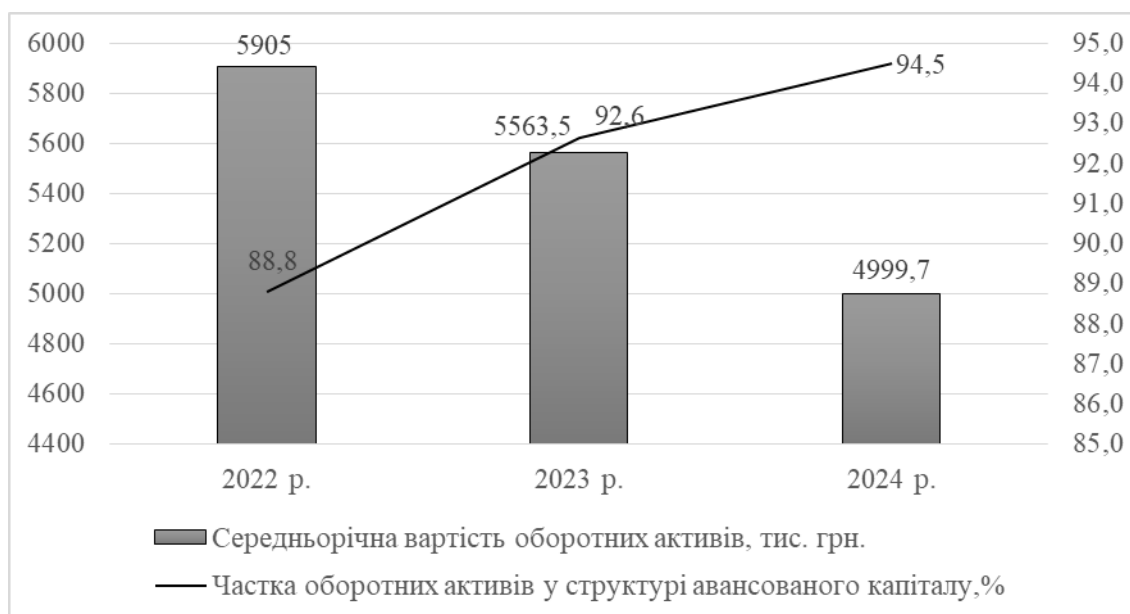

Рис. 2.1. Динаміка оборотних активів та їх частка в структурі авансованого капіталу ПрАТ «Агрофірма «Колос»

Джерело: побудовано автором

Так, у 2024 році вона становила 4999,7 тис. грн., що на 15,3% менше порівняно з 2022 роком. Зменшення обсягу оборотних активів відбулося на фоні скорочення масштабів виробництва та зниження авансованого капіталу, що було зумовлено як об'єктивними економічними чинниками, так і внутрішніми управлінськими рішеннями. Частка оборотних активів у структурі авансованого капіталу складала 88,8% у 2022 році, 92,6% у 2023 році та 94,5% у

2024 році. Зростання частки оборотних активів у структурі авансованого капіталу свідчить про посилення ролі оборотного капіталу у фінансовому забезпеченні діяльності підприємства. Така тенденція зумовлена, з одного боку, скороченням середньорічної вартості основних засобів, а з іншого – необхідністю авансування значних обсягів коштів у поточну діяльність, пов'язану з виробництвом і реалізацією сільськогосподарської продукції. У результаті структура капіталу підприємства набуває все більшої орієнтації на оборотні активи, що є характерним для малих за розмірами аграрних господарств.

Подальший аналіз структури оборотних активів дає змогу оцінити напрями використання оборотного капіталу та виявити найбільш проблемні його складові (табл. 2.8). Для аграрного підприємства характерною є перевага виробничих запасів у загальній структурі оборотних активів, що зумовлено необхідністю формування значних матеріальних ресурсів для забезпечення виробничого циклу. До таких запасів належать насіння, мінеральні добрива, засоби захисту рослин, паливно-мастильні матеріали та інші ресурси, без яких неможливе здійснення сільськогосподарського виробництва.

Водночас значна концентрація коштів у виробничих запасах може призводити до їх надмірного нагромадження та уповільнення оборотності оборотних активів. Це, у свою чергу, негативно впливає на фінансову гнучкість підприємства та обмежує можливості своєчасного виконання поточних зобов'язань. Особливо актуальною дана проблема є в умовах зростання собівартості продукції та нестабільності ринкових цін, що було характерно для діяльності ПрАТ «Агрофірма «Колос» у 2022-2024 роках.

Середньорічна вартість оборотних активів за три роки становила 5489,4 тис. грн., що свідчить про зменшення фінансових ресурсів, авансованих у поточну діяльність підприємства.

Найбільшу питому вагу в структурі оборотних активів протягом усього періоду займали запаси, однак їх частка суттєво зменшилася – з 70,8% у 2022 році до 44,1% у 2024 році. В абсолютному вимірі вартість запасів скоротилася

на 1973,5 тис. грн., або на 47,3%. Така динаміка може бути зумовлена як зменшенням обсягів виробництва, так і прагненням підприємства оптимізувати рівень матеріальних ресурсів та знизити їх надлишкове накопичення. Водночас скорочення запасів потребує обережного підходу, оскільки їх недостатній рівень може призвести до перебоїв у виробничому процесі.

Таблиця 2.8

Аналіз динаміки і структури оборотних активів ПрАТ «Агрофірма «Колос»

Види продукції	2022 р.		2023 р.		2024 р.		В середньому за 3 роки	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Оборотні активи – всього:	5905,0	100,0	5563,5	100,0	4999,7	100,0	5489,4	100,0
запаси	4178,3	70,8	4031,8	72,5	2204,8	44,1	3471,6	62,4
у т.ч. готова продукція	3180,0	53,9	2698,3	48,5	1279,5	25,6	2385,9	42,6
дебіторська заборгованість - всього	1366,1	23,1	1186,1	21,3	1138,7	22,8	1230,3	22,4
дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	31,3	0,5	30,4	0,5	30,4	0,6	30,7	0,6
дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	173,9	2,9	142,0	2,6	104,3	2,1	140,1	2,5
інша поточна дебіторська заборгованість	1160,9	19,7	1013,7	18,2	1004,0	20,1	1059,5	29,0
гроші та їх еквіваленти	360,3	6,1	345,7	6,2	1598,0	32,0	768,0	14,8
інші оборотні активи	0,0	0,0	0,0	0,0	58,2	1,2	19,4	0,4

Джерело: розраховано автором

У структурі запасів домінуюче місце займала готова продукція. Її частка у загальному обсязі оборотних активів зменшилася з 53,9% у 2022 році до 25,6% у 2024 році, що свідчить про скорочення залишків нереалізованої продукції. З одного боку, це може бути позитивною тенденцією, яка вказує на активізацію

процесів реалізації, однак з іншого – може відображати зниження обсягів виробництва або реалізації у звітному році.

Дебіторська заборгованість у структурі оборотних активів займала від 21,3% до 23,1% у різні роки, залишаючись відносно стабільною. У 2024 році її частка становила 22,8%, а середній показник за три роки – 22,4%. Такий рівень дебіторської заборгованості є досить значним і свідчить про відволікання частини фінансових ресурсів із обороту. Особливу увагу слід звернути на іншу поточну дебіторську заборгованість, частка якої у 2024 році зросла до 20,1%, що може свідчити про накопичення внутрішніх розрахунків або несвоєчасне повернення коштів. В умовах збиткової діяльності, зафіксованої у 2022-2024 роках, надмірна дебіторська заборгованість посилює фінансові ризики та ускладнює своєчасне формування грошових потоків.

Частка дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги залишалася незначною та практично незмінною протягом досліджуваного періоду (0,5-0,6%), що свідчить про відносно дисципліновану платіжну поведінку покупців. Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом поступово скорочувалася з 2,9% у 2022 році до 2,1% у 2024 році, що можна розцінювати як позитивну тенденцію, пов'язану з більш своєчасним відшкодуванням податкових платежів.

Важливою зміною у структурі оборотних активів стало суттєве зростання частки грошових коштів та їх еквівалентів. Якщо у 2022-2023 роках вона становила близько 6%, то у 2024 році зросла до 32,0%. В абсолютному вираженні обсяг грошових коштів збільшився більш ніж у 4 рази порівняно з 2022 роком. Це свідчить про підвищення ліквідності підприємства та формування запасу платоспроможності, однак водночас може вказувати на недостатню інвестиційну активність та неефективне використання тимчасово вільних фінансових ресурсів.

Інші оборотні активи у структурі майна підприємства займали незначну частку та з'явилися лише у 2024 році (1,2%), що істотно не вплинуло на загальну структуру оборотного капіталу.

Отже, результати аналізу свідчать про трансформацію структури оборотних активів ПрАТ «Агрофірма «Колос» у напрямі зменшення частки запасів та зростання питомої ваги грошових коштів. Така тенденція загалом сприяє підвищенню ліквідності, однак потребує подальшої оптимізації з метою забезпечення ефективного використання оборотного капіталу та підвищення фінансових результатів діяльності підприємства.

Для більш глибокої оцінки ефективності використання оборотних активів доцільно проаналізувати показники їх оборотності, зокрема коефіцієнт оборотності оборотних активів, тривалість одного обороту та коефіцієнт завантаження оборотних коштів (табл. 2.9). Дані показники дозволяють визначити, наскільки швидко оборотні активи перетворюються у грошові кошти та який обсяг ресурсів необхідний для забезпечення одиниці доходу.

Таблиця 2.9

Показники ефективності використання оборотних активів ПрАТ «Агрофірма «Колос»

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. до 2022 р., +/-
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	0,73	0,70	1,73	+1,00
Період обертання оборотних активів, днів	493	514	208	-285
Коефіцієнт завантаження коштів в обороті	1,37	1,43	0,58	-0,79
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	1,04	0,97	3,91	+2,87
Період обертання матеріальних запасів, днів	346	371	92	-254
Коефіцієнт оборотності незавершеного виробництва	4,34	2,93	9,33	+4,99
Період обертання незавершеного виробництва, днів	83	123	39	-44

Джерело: розраховано автором

Проведені розрахунки свідчать про суттєві зміни у використанні оборотного капіталу протягом 2022-2024 років. Коефіцієнт оборотності

оборотних активів у 2022 році становив 0,73 оберти, у 2023 році знизився до 0,70, що свідчило про уповільнення кругообігу коштів, що пов'язано зі зростанням собівартості продукції, коливаннями обсягів виробництва та нестабільністю ринкових цін на сільськогосподарську продукцію. Водночас у 2024 році даний показник зріс до 1,73 оберти, тобто майже у 2,4 раза порівняно з 2022 роком. Це означає, що у 2024 році оборотні активи здійснювали повний цикл обігу значно швидше, що є позитивною тенденцією.

Відповідно період обертання оборотних активів скоротився з 493 днів у 2022 році до 208 днів у 2024 році, тобто на 285 днів. Скорочення тривалості обороту свідчить про підвищення ділової активності підприємства та більш ефективне використання наявних оборотних ресурсів.

Коефіцієнт завантаження коштів в обороті протягом досліджуваного періоду зменшився з 1,37 у 2022 році до 0,58 у 2024 році, що означає зниження потреби в оборотних активах для формування 1 грн. чистого доходу, що є позитивною характеристикою фінансового стану підприємства. Аналіз оборотності матеріальних запасів показує різке покращення ситуації у 2024 році. Так, коефіцієнт оборотності запасів зріс з 1,04 оберти у 2022 році до 3,91 оберти у 2024 році, а період їх обертання скоротився з 346 до 92 днів. Це свідчить про зменшення надлишкових запасів та оптимізацію їх використання у виробничому процесі.

Оборотність незавершеного виробництва також покращилася, зокрема коефіцієнт оборотності у 2024 році становив 9,33 оберти проти 4,34 у 2022 році, а тривалість обороту скоротилася на 44 дня. Це вказує на прискорення виробничого циклу та зменшення тривалості перебування коштів у стадії незавершеного виробництва.

Таким чином, результати аналізу свідчать, що у 2024 році ПрАТ «Агрофірма «Колос» значно підвищило ефективність використання оборотних активів, незважаючи на загальне скорочення їх обсягу. Основними чинниками позитивних змін стали зростання чистого доходу, оптимізація структури запасів

та прискорення обороту коштів, що створює передумови для покращення фінансової стійкості підприємства.

Для більш глибокої оцінки ефективності використання оборотних активів доцільно проаналізувати стан та оборотність дебіторської заборгованості підприємства. Саме дебіторська заборгованість відображає обсяги коштів, тимчасово вилучених з господарського обороту, та суттєво впливає на рівень ліквідності і фінансової стійкості підприємства. Аналіз її питомої ваги в структурі оборотних активів, швидкості обертання та тривалості періоду інкасації дозволяє оцінити ефективність розрахункової дисципліни та результативність політики управління дебіторами у ПрАТ «Агрофірма «Колос» (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Оцінка дебіторської заборгованості ПрАТ «Агрофірма «Колос»

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. до 2022 р., +/-
Питома вага дебіторської заборгованості в оборотних активах підприємства, %	23,1	21,3	22,8	-0,3
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	3,17	3,29	7,58	+4,41
Період обороту дебіторської заборгованості, дні	115	111	48	-67

Джерело: розраховано автором

Питома вага дебіторської заборгованості в структурі оборотних активів ПрАТ «Агрофірма «Колос» у 2022-2024 роках залишалася відносно стабільною та коливалася в межах 21,3-23,1%, що свідчить про відсутність надмірного відволікання оборотних коштів у розрахунки з дебіторами.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості протягом досліджуваного періоду мав позитивну динаміку. Так, у 2022 році він становив 3,17 оберти, а у 2024 році досягнув 7,58 оберти, що означає швидше погашення дебіторської заборгованості ніж у базовому році. Відповідно період обороту дебіторської заборгованості скоротився з 115 днів у 2022 році до 48 днів у 2024

році, тобто на 67 дня. Скорочення строків інкасації дебіторської заборгованості є позитивним чинником, оскільки сприяє підвищенню ліквідності підприємства та зменшенню ризику виникнення прострочених боргів.

Таким чином, результати проведеного аналізу свідчать, що підвищення ефективності використання оборотних активів є одним із ключових резервів покращення фінансового стану ПрАТ «Агрофірма «Колос». Реалізація заходів, спрямованих на раціоналізацію запасів, посилення контролю за дебіторською заборгованістю та забезпечення збалансованості структури оборотних активів, створить передумови для стабілізації господарської діяльності та підвищення економічної ефективності підприємства у перспективі.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ І ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ У ПРАТ «АГРОФІРМА «КОЛОС» ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Напрями удосконалення обліку оборотних активів на підприємстві

На сучасному етапі розвитку економіки облік знаходиться під впливом податкового законодавства. Як наслідок цього, він в останні роки не розвивається в методологічному відношенні, зокрема не орієнтується на потреби управлінської системи.

Виходом з цього є удосконалення у ПрАТ «Агрофірма «Колос» власної облікової політики. При цьому формування облікової політики повинно не порушувати державною регламентацією обліку, що визначена переліком методик і облікових процедур, серед яких припустимі альтернативні варіанти.

Удосконалення формування облікової політики сільськогосподарського підприємства повинне бути орієнтоване на вирішення наступних завдань:

- приведення робочого плану рахунків обліку оборотних активів у відповідності з вимог законодавства;
- оптимізація форм первинних облікових документів;
- систематичне проведення інвентаризації оборотних активів;
- вибір оптимального методу оцінки виробничих запасів;
- затвердження графіку документообігу та визначення технологій обробки облікової інформації;
- посилення контролю за рухом оборотних активів;
- забезпечення своєчасного подання керівництву підприємства повної та достовірної інформації для прийняття управлінських рішень.

Для управління оборотними активами господарських товариств насамперед потрібна добре налагоджена інформаційна база. Такою інформацією систему управління забезпечує аналітична робота, проведення на основі облікових та звітних даних.

Одним із напрямів удосконалення обліку наявності та руху оборотних активів на підприємстві є спрощення оформлення операцій, які пов'язані з оприбуткуванням та витратами матеріальних цінностей. Відпуск матеріалів у виробництво, де це доцільно, можна оформляти на підставі встановленого ліміту безпосередньо в картках складського обліку матеріалів, передбачивши в них підпис особи, яка отримує цінності. Також можна на картках складського обліку відображати і внутрішнє переміщення цінностей.

Виходячи з вимог ринкової економіки, необхідно удосконалювати методологію бухгалтерського обліку матеріальних ресурсів. Необхідно стежити за ретельним і своєчасним проведенням інвентаризацій, контрольних та вибірових перевірок, які мають велике значення у збереженні матеріалів.

Для забезпечення збереження матеріальних активів, правильного приймання, зберігання та відпуску велике значення має наявність на підприємстві в достатній кількості складських приміщень, оснащених ваговими та вимірювальними приладами, мірною тарою та іншими пристосуваннями.

В результаті проведеного дослідження встановлено, що організація первинного та зведеного обліку оборотних активів не в повній мірі відповідає сучасним вимогам.

Серед причин цього слід відмітити використання розграфлених пустографок замість типових та спеціалізованих форм зведеного обліку. Згідно наказу Міністерства аграрної політики від 04.06.2009 р. №390 радимо в ПрАТ «Агрофірма «Колос» замість журналів-ордерів з обліку оборотних активів 1 с.-г., 2 с.-г., 3 с.-г., 7 с.-г., 9 с.-г. 10.1 с.-г. та інших слід використовувати відповідні нові журнал-ордер 1 с.-г., 3 А с.-г., 3 Б с.-г., 5 А с.-г. та ін.

Аналітичного обліку матеріальних активів можна удосконалити шляхом конкретизації в первинних документах та зведених регістрах обліку місць

зберігання. Для зберігання матеріальних цінностей та запасів у господарстві організовані окремі складські приміщення. Якщо на підприємстві є кілька складів, тому на первинних документах та документах аналітичного обліку має бути вказано місце зберігання, наприклад, номер або код складу.

В сучасних умовах ринкової економіки для ефективного здійснення виробничо-господарської діяльності та прийняття правильних управлінських рішень необхідне вчасне та достовірне надходження інформації. Для цього в господарстві необхідно затвердити графік документообігу (Додаток Д).

Для удосконалення управління підприємством на основі використання нових методів управління і сучасних технічних засобів побудови різноманітних інформаційних систем в першу чергу необхідно провести корінну реконструкцію його технічної і інформаційної бази на основі введення автоматизованої системи обліку, контролю і аудиту.

У процесі розвитку інформаційних технологій сформувався широкий спектр програмних продуктів для автоматизації бухгалтерського обліку, які різняться за функціональними можливостями, масштабом застосування та галузевою орієнтацією. На основі проведених досліджень економічної літератури та практики використання програмного забезпечення виділено п'ять основних груп бухгалтерських програм (табл. 3.1).

До першої групи належать домашні бухгалтерії, що призначені для управління особистими фінансами та обліку доходів і витрат домогосподарств. Серед найбільш поширених програм можна виділити Money Lover, CoinKeeper, Home Accounting, Zenmoney. Перевагами цих програм є простота використання та наочність інформації, однак вони не передбачають ведення бухгалтерського обліку відповідно до законодавства України, що унеможливорює їх використання на підприємствах.

Другу групу становлять міні-бухгалтерії, які орієнтовані на невеликі суб'єкти господарювання з мінімальним обсягом операцій. Прикладами таких програм є «Фінанси без проблем», «БухСофт-Міні», «Моя бухгалтерія».

Таблиця 3.1

Огляд бухгалтерських програм і програмних комплексів

Назва групи	Програми	Характеристика	Переваги	Недоліки
Домашні бухгалтерії	Home Accounting, Family Budget, Money Manager	Призначені для обліку доходів і витрат фізичних осіб, не адаптовані до вимог фінансового та податкового обліку підприємств.	простота у використанні; мінімальні витрати на впровадження; наочність інформації.	відсутність бухгалтерських стандартів; неможливість формування фінансової та податкової звітності; непридатність для юридичних осіб.
Міні-бухгалтерії	БухСофт-Міні, Бест-ЗВІТ, ФінДок, Microinvest.	Програми для малого бізнесу без чіткого розподілу облікових функцій, розраховані на одного бухгалтера.	невисока вартість; швидке впровадження; базовий облік доходів, витрат і податків.	обмежений функціонал; слабка аналітика; відсутність галузевої специфіки (зокрема аграрної).
Універсальні бухгалтерські програми	Дебет +, MASTER: Бухгалтерія, ISpro, SAP Business One.	Інтегровані програмні продукти, що охоплюють усі основні ділянки бухгалтерського обліку та дозволяють працювати в локальній мережі.	повний цикл бухгалтерського та податкового обліку; можливість аналітичного обліку; відповідність законодавству України; інтеграція з електронною звітністю.	потреба у кваліфікованому персоналі; необхідність регулярних оновлень; обмежена галузева адаптація без додаткових модулів.
Бухгалтерські комплекси (корпоративні системи)	SAP ERP, Oracle NetSuite, Microsoft Dynamics 365.	Комплексні ERP-системи для великих підприємств і корпорацій із чітким розподілом функцій між працівниками бухгалтерії.	висока інтеграція всіх бізнес-процесів; багаторівнева аналітика; підтримка управлінського, фінансового та податкового обліку; масштабованість.	висока вартість придбання та впровадження; складність налаштування; тривалий період адаптації персоналу.
Автоматизовані робочі місця (АРМ)	АРМ «Заробітна плата», АРМ «Основні засоби», АРМ «Матеріали», АРМ «Склад»	Програмні рішення для автоматизації окремих ділянок бухгалтерського обліку.	підвищення точності обліку; зниження трудомісткості операцій; спеціалізація за напрямками.	потреба інтеграції з основною обліковою системою; можливе дублювання інформації; залежність від сумісності програм.

Джерело: узагальнено автором.

Основними перевагами є доступна вартість і швидке впровадження. Водночас обмежений функціонал, відсутність розширеної аналітики та галузевої специфіки значно знижують ефективність їх застосування на аграрних підприємствах.

До третьої групи належать універсальні бухгалтерські програми, які забезпечують комплексну автоматизацію бухгалтерського та податкового обліку. Найбільш поширеними в Україні є Дебет +, MASTER:Бухгалтерія, ISpro, SAP Business One. Перевагами цих програм є відповідність національним стандартам обліку, можливість формування фінансової та податкової звітності, робота в мережевому режимі. Недоліком є необхідність додаткових налаштувань для врахування специфіки сільськогосподарського виробництва.

Четверту групу складають бухгалтерські комплекси та ERP-системи, які застосовуються на великих підприємствах і корпораціях. До них належать SAP ERP, Microsoft Dynamics 365, Oracle NetSuite. Такі системи дозволяють інтегрувати бухгалтерський, управлінський та виробничий облік, здійснювати бюджетування та фінансове планування. Проте висока вартість впровадження та складність обслуговування обмежують їх використання для підприємств середнього масштабу.

Окрему групу становлять автоматизовані робочі місця (АРМ), які забезпечують автоматизацію окремих ділянок обліку. Прикладами є АРМ «Заробітна плата», АРМ «Основні засоби», АРМ «Матеріали», АРМ «Склад». Їх використання дозволяє знизити трудомісткість облікових процесів та підвищити точність розрахунків, однак ефективність досягається лише за умови інтеграції з основною обліковою системою.

На наш погляд, для забезпечення потреб управління повною мірою, на практиці найкращим варіантом автоматизації обліку було би застосування локальних чи корпоративних бухгалтерських комплексів з урахуванням індивідуальних особливостей підприємств агропромислового виробництва. Звичайно, реалізація таких проектів потребує обстеження технічної бази,

розробки визначеної конфігурації комп'ютерної програми та підготовки користувачів.

Для автоматизації обліку в ПрАТ «Агрофірма «Колос» пропонується використовувати спеціалізовану бухгалтерську програму MASTER:Агро, яка пристосована для сільського господарства і не потребує яких-небудь спеціальних змін. Після установки програми на комп'ютер, система готова до роботи.

MASTER:Агро є комплексною інформаційною системою, розробленою з урахуванням специфіки сільськогосподарського виробництва та вимог чинного законодавства України. Програма забезпечує інтеграцію бухгалтерського, податкового, управлінського та виробничого обліку в єдиному інформаційному середовищі.

Ключовими характеристиками програмного продукту є: повна відповідність національним положенням (стандартам) бухгалтерського обліку та податковому законодавству України; галузева орієнтація на рослинництво і тваринництво; модульна структура, що дозволяє адаптувати систему до масштабів і потреб підприємства; можливість аналітичного обліку за культурами, полями, виробничими підрозділами та центрами відповідальності; підтримка багатокористувацького режиму роботи; формування регламентованої, управлінської та внутрішньої звітності.

Діяльність ПрАТ «Агрофірма «Колос» пов'язана з багатоступеневими виробничими процесами, сезонністю, значними обсягами матеріальних витрат та необхідністю детального контролю собівартості продукції. Традиційні або універсальні бухгалтерські програми не завжди дозволяють повною мірою врахувати ці особливості.

Використання MASTER:Агро дає змогу комплексно автоматизувати облік з урахуванням аграрної специфіки, зменшити ризик помилок, підвищити оперативність обробки інформації та створити надійну інформаційну базу для прийняття управлінських рішень.

У конфігурації автоматизовані наступні ділянки обліку:

1. Облік в рослинництві. Введено поняття "технологічної операції". Всі документи по реєстрації факту виконаних робіт накопичують дані в розрізі типових технологічних операцій. У програму вводиться структура посівів, можливо графічне представлення схеми полів. Витрати на підготовку виробничої діяльності накопичуються в розрізі полів, культур і статей витрат. Реалізовано механізм розподілу витрат пропорційно площі полів, аналізу витрат, розрахунку фактичної собівартості.

2. Облік взаєморозрахунків з оренди землі (облік пайовиків). Реалізований автоматичний розрахунок нарахувань і утримань. Виплата проводиться всіма можливими способами: безготівковими, готівкою, готовою продукцією, товарами. Реалізований автоматичний розрахунок нарахувань і утримань.

3. Облік тваринництва. Тварини враховуються в сумовому обліку, в головах, у живій вазі. У бухгалтера є можливість відобразити в системі всі господарські операції з обліку тварин від приплоду до забою.

4. Облік транспорту і сільгосптехніки. У програмі фіксуються шляхові і облікові листи, ведеться облік палива, показань спідометра і залишків у баках, розрахунок витрати палива за нормами, виконується розрахунок відрядної зарплати. Крім того, є можливість проаналізувати витрати на содержанию машинотракторного парку водіїв, механізаторів та їх помічників.

5. Облік переробки та допоміжних виробництв реалізований з можливістю розрахунку фактичної собівартості і аналізу структури собівартості готової продукції.

6. Облік інших витрат. Ведеться в розрізі підрозділів, об'єктів (номенклатурних груп) і статей витрат. Реалізовано механізм розподілу і аналізу витрат, розрахунку фактичної собівартості готової продукції.

7. Розширені можливості по розрахунку заробітної плати. Ведення кадрового обліку; система гнучкого настроювання видів і груп розрахунків; розрахунок лікарняних, відпускних. Формування стандартних і регламентованих звітів. Виплата розрахованої заробітної плати може

здійснюватися, як через касу підприємства, через картку банку, так і послугами, товарами та готовою продукцією.

В умовах конкурентної боротьби для підприємства особливий інтерес має процес моделювання різних сторін господарської діяльності. За наявної інформацією в базі даних та базі моделей можна проаналізувати фактичну та планову рентабельність продукції; змодельовати рентабельність продукції на майбутні періоди; внести конкретні пропозиції щодо організації виробництва готової продукції чи про припинення випуску нерентабельних її видів. Використовуючи інформацію бази знань, бухгалтер (керівник підприємства) отримує підказку про потрібне оптимальне управлінське рішення, яке дасть можливість у найкоротший термін переорієнтувати виробництво на випуск нової продукції.

Впровадження сучасних комп'ютерних систем дозволяє підприємствам отримувати значний економічний ефект. Визначення економічної ефективності автоматизації облікових задач включає розрахунок наступних показників:

- загальні капітальні витрати на впровадження;
- річні поточні витрати, пов'язані з автоматизацією облікових задач;
- річна економія від використання автоматизованої системи обробки облікової інформації;
- термін окупності загальних капітальних витрат.

Отже, впровадження програмного продукту MASTER:Агро у ПрАТ «Агрофірма «Колос» Вінницької області є економічно доцільним та обґрунтованим кроком у напрямі цифровізації облікових і управлінських процесів. Застосування сучасної галузевої інформаційної системи дозволить підвищити ефективність діяльності підприємства, забезпечити раціональне використання ресурсів та сприятиме зміцненню його конкурентних позицій в аграрному секторі.

3.2. Впровадження внутрішнього аудиту на підприємстві

Одним із способів покращення становища підприємства та підтримки його в конкурентоспроможному стані є здійснення внутрішнього аудиту, зокрема аудиту основних засобів, який дозволяє мінімізувати ризик банкрутства підприємства та підвищити ефективність обліку, контролю, аналізу та політики управління основними засобами з метою стабілізації, збереження та підвищення ефективності роботи підприємства.

Під внутрішнім аудитом розуміється організована на підприємстві, діюча в інтересах його керівництва та (або) власників і регламентована внутрішніми нормативними актами система контролю за дотриманням встановленого порядку ведення бухгалтерського обліку, складання та подання звітності, внутрішнього її аналізу, та надійністю функціонування всієї системи внутрішнього контролю.

Потреба у створенні внутрішнього аудиту в Україні виникає на великих підприємствах з різними видами діяльності, зі складною розгалуженою структурою і великою кількістю територіально віддалених філій, дочірніх і підпорядкованих підприємств. Робота фахівців внутрішнього аудиту в цьому напрямі полягає, насамперед, в уніфікації і стандартизації облікових процесів для правильного формування зведеної чи консолідованої зовнішньої і, перш за все, внутрішньої звітності. Працівники бухгалтерських служб територіально відокремлених структурних підрозділів, дочірніх і залежних підприємств не завжди дотримуються єдиної методики ведення бухгалтерського, і особливо його підсистеми — управлінського обліку. Внаслідок відсутності єдиного методологічного підходу одні й ті ж операції відображаються по-різному, що може стати причиною недостовірності консолідованої звітності. Недостовірність звітності, у свою чергу, не дає змоги керівництву оцінити реальне фінансове становище господарюючого суб'єкта в цілому і правильно визначити напрями його подальшого розвитку. Крім того, фахівці служби відділу внутрішнього аудиту можуть залучатись як експерти при виникненні

розбіжностей між головною компанією і підприємствами, що входять до її структури. Вони можуть за розпорядженням керівництва спостерігати за доцільністю та ефективністю здійснення окремих операцій, правильністю відображення їх у системі обліку та звітності, надання інформації менеджерам.

Для того, щоб внутрішній аудит був ефективним, необхідно щоб його виконували особи, які як внутрішні аудитори, мали відповідну технічну підготовку і професіоналізм. Кодекс етики професійних бухгалтерів виділяє фундаментальні принципи професійних бухгалтерів, яким повинні відповідати особи, які здійснюватимуть внутрішній аудит на сільськогосподарських підприємствах, а саме, чесність, об'єктивність, професійна компетентність та належна ретельність, конфіденційність, професійна поведінка.

Діяльність системи внутрішнього аудиту повинна бути зосереджена на пошуку нових методів підвищення ефективності управління основними засобами в сільськогосподарських підприємствах. Це обумовлено тим, що неефективна система обліку та політика управління і використання основних засобів призводить до збільшення неліквідних необоротних активів, а це, в свою чергу, може привести до зменшення ліквідності активів підприємства та вплине на вірогідність його банкрутства. Тому особливе значення набуває технологія проведення внутрішнього аудиту основних засобів, яка залежить від стану, динаміки, структури та політики управління основними засобами, а також технічного і технологічного рівнів роботи підприємства.

Для забезпечення ефективності функціонування, служба внутрішнього аудиту має дотримуватись вимог внутрішніх, національних та міжнародних стандартів.

Важливим сегментом є розроблення методики внутрішнього аудиту, яка повинна сприяти поліпшенню якості систем бухгалтерського обліку та контролю при одночасному поліпшенні якості аудиторських послуг. Така методика повинна забезпечити раціональний порядок організації і проведення процедур внутрішнього аудиту, в т.ч. аудиту оборотних активів.

Проблему методичного забезпечення внутрішнього аудиту оборотних активів можна вирішити через розв'язання поставлених завдань. У науковому плані це потребує вирішення таких основних завдань, як: вибір прогресивних (доцільних) методів аудиту оборотних активів; обґрунтування методики пооб'єктного аудиту оборотних активів для оцінки ефективності їх використання та прийняття оптимальних управлінських рішень. Тобто можуть застосовуватися однакові прийоми зовнішнього і внутрішнього аудиту оборотних активів тощо.

Враховуючи важливість об'єктів аудиторського дослідження природоохоронного характеру та зміну інформаційних запитів зацікавлених користувачів, нами виділено окремий блок (етап) – Документально-аналітична перевірка інформації природоохоронного характеру, в т.ч. екологічних аспектів. Такий блок повинен включати: дотримання принципів законодавства в області навколишнього природного середовища та вплив їх на показники бухгалтерського обліку і фінансової звітності; перевірку документування господарських операцій екологічного характеру в системі бухгалтерського обліку; перевірка правильності відображення на рахунках бухгалтерського обліку екологічних (природоохоронних) витрат, доходів та зобов'язань; перевірка інформації щодо виявлення негативних наслідків впливу на навколишнє середовище; виявлення екологічних проблем, їх аналіз та надання рекомендацій щодо їх вирішення; перевірка адекватності дотримання наданих рекомендацій щодо екологічних питань; дотримання екологічної політики та розроблення заходів щодо поліпшення діяльності у сфері природоохорони.

Отже, запропонована нами методика внутрішнього аудиту основних засобів буде сприяти подальшому впорядкуванню системи бухгалтерського обліку оборотних активів та їх аудиту.

Для забезпечення високого рівня та якості проведення перевірок служби внутрішнього аудиту доцільно використовувати робочі документи, що застосовують зовнішні аудитори. Форми документів можуть бути доповнені службою внутрішнього контролю змістом з урахуванням необхідності та

специфіки окремих питань аудиту. Внутрішній аудит оборотних активів має проводитись відповідно до програми аудиту (Додаток Е).

Для організації внутрішнього аудиту в ПрАТ «Агрофірма «Колос» слід затвердити положення про відділ внутрішнього аудиту (Додаток Ж).

Внутрішній аудит оборотних активів на підприємстві може мати як плановий, так і позаплановий характер. Тому для нього характерні наступні етапи контролю:

- попередній – до здійснення господарських операцій;
- поточний – під час здійснення господарських операцій;
- наступний – після здійснення господарських операцій.

Внутрішній аудит оборотних активів доцільно здійснювати за наступними етапами: підготовка до проведення перевірки; інформаційне забезпечення перевірки; складання плану перевірки; безпосередньо процес перевірки; обговорення попередніх висновків і пропозицій аудитора з керівництвом; підготовка звіту (висновку) та пропозицій аудитора; впровадження рішень, пропозицій за результатами перевірки.

Процес організації внутрішнього аудиту представлений на рис. 3.1.

Аналізуючи рис. 3.1, можемо сказати, що організація внутрішнього аудиту фактично включає 2 стадії, без яких неможливе здійснення жодної перевірки.

1. Організаційне забезпечення внутрішнього аудиту полягає у видачі наказу про проведення внутрішнього аудиту. Слід пам'ятати, що внутрішній аудит в підрозділах підприємства може бути плановим та позаплановим. Характер перевірки впливає на швидкість організації внутрішнього аудиту на підприємстві, оскільки оперативність організації даного процесу може вплинути на якість проведеної перевірки та якість прийнятих управлінських рішень.

2. Технічне забезпечення полягає у забезпеченні системи внутрішнього аудиту всіма необхідними засобами для здійснення перевірки, наприклад: канцелярське приладдя (папір, ручки, олівці, коректори тощо), довідкові

матеріали (нова база законодавства, примірники стандартів та інших регламентуючих внутрішньо-аудиторську діяльність документів), комп'ютерне обладнання (комп'ютер, принтер, сканер, ксерокс). Даний вид забезпечення непрямо впливає на діяльність системи внутрішнього аудиту, проте забезпечує зручну діяльність системи внутрішнього аудиту та підрозділу, який підлягає перевірці. При здійсненні нової перевірки технічне забезпечення може включати в себе нові складові.

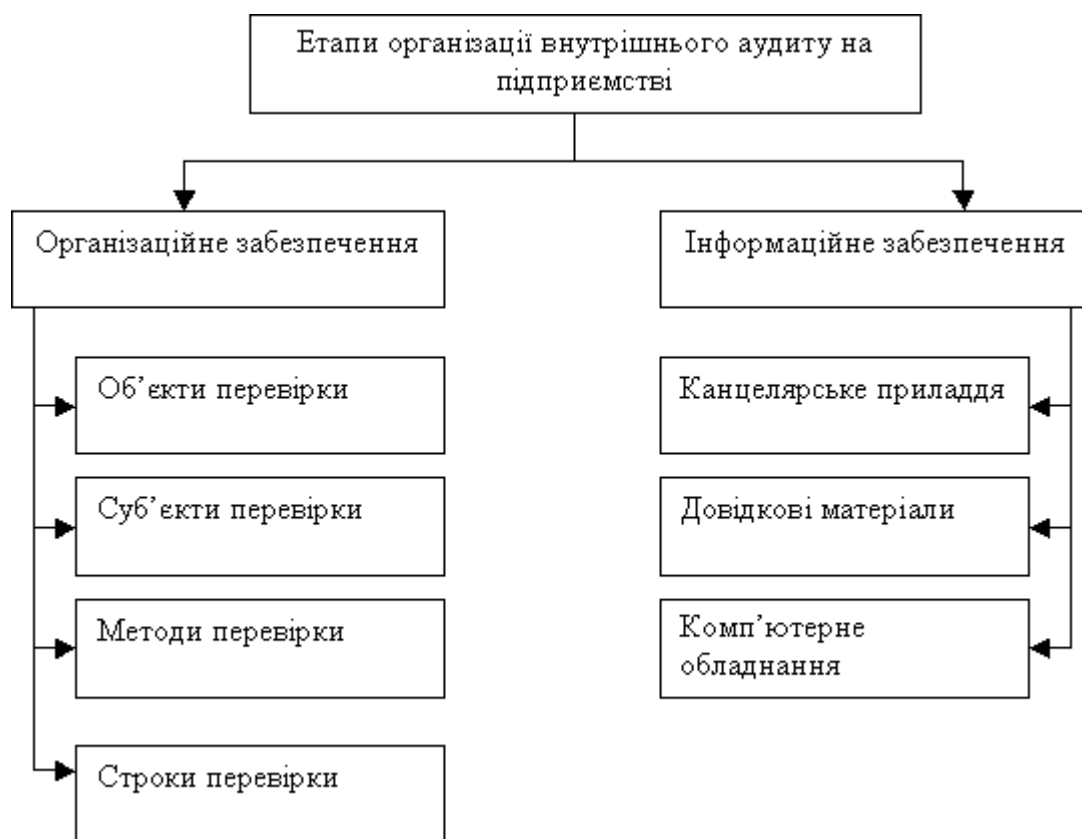

Рис. 3.1. Етапи організації внутрішнього аудиту у ПрАТ «Агрофірма «Колос»

Джерело: Розроблено автором

Загальний порядок організації та проведення внутрішнього аудиту оборотних активів можна представити у вигляді табл. 3.2.

Результати внутрішнього аудиту не можуть вважатись досягнутими до того часу, поки не будуть впровадженні рекомендації й усунуті виявлені відхилення. За результатами аудиторської перевірки складається аудиторський висновок.

Таблиця 3.2

Порядок організації і проведення внутрішнього аудиту оборотних активів

Етапи робіт	Зміст робіт	Джерела інформації	Робочі документи
Підготовка до проведення перевірки	Встановлення основних параметрів фактичного стану і діяльності об'єкта перевірки; якісна оцінка діючої системи внутрішнього контролю	Інформація керівника та спеціалістів про стан основних виробництв та ділянок (забезпечення збереженості основних засобів)	Мета та завдання перевірки з врахуванням особливостей об'єкта та його структури, дані про розподіл об'єктів аудиту за зонами ризику, дані про відповідність (невідповідність) організації обліку, економічної роботи та інших напрямів господарської діяльності вимогам нормативно-правових актів та регламентів
Інформаційне забезпечення перевірки	Визначення переліку документів правового, економічного, організаційно-технологічного та організаційного забезпечення	Законодавчі і нормативні акти, рекомендації, внутрішні положення, стандарти тощо	Можливість швидкого пошуку необхідного нормативного документу (дискета, реєстр тощо)
Складання плану перевірки	Отримання необхідної інформації по завданнях з перевірки. Складання календарного графіку робіт і розподілу обов'язків	Документи, звітність, Наказ про облікову політику, інформація про організацію бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю	Встановлення складу робочих документів (робочий зошит, бланки тестів, опитувальники)
Процес перевірки	Визначення способів виконання роботи по кожному завданню. Отримання необхідної інформації та її систематизація	Первинна документація, облікові регістри, Головна книга, фінансова звітність	Запис виявлених відхилень, порушень, зловживань у робочому зошиті
Обговорення попередніх висновків і пропозицій аудитора з керівництвом	Надання попередніх висновків і пропозицій. Отримання додаткової інформації, якщо виникла потреба в нових даних для обґрунтування висновків	Інформація, отримана в ході перевірки. Робочі записи аудитора	Аудиторські записи, що вимагають додаткової інформації. Обґрунтування рекомендацій та висновків. Пропозиції та зауваження аудитора
Підготовка звіту (висновку) та пропозицій аудитора	Систематизація аудиторських записів за завданнями, формулювання узагальнюючих висновків. Виділення основних позицій достовірності (обґрунтованості) загального та окремих висновків	Аудиторські записи, протокол обговорення попередніх висновків	Звіт (висновок) про результати аудиторської перевірки, довідка до висновку, підписана аудитором та посадовими особами, діяльність яких перевірялась
Впровадження рішень, пропозицій за результатами перевірки	Підготовка проекту наказу та розпоряджень, щодо усунення порушень та відхилень, виявлених перевіркою	Звіт (висновок) аудитора про результати перевірки	Накази та розпорядження керівництва, прийняті за результатами перевірки

Джерело: сформовано автором.

Крім перевірок, аудитор приділяє увагу використанню оборотних активів з метою надання підприємству допомоги, розкриттю причин, які гальмують ефективне використання оборотних активів, а також пошуку внутрішніх резервів збільшення виробничої потужності підприємства.

Аудитору слід пам'ятати, що по оборотних активах справедлива вартість визначається у разі: безоплатної передачі оборотних активів; якщо основні засоби отримані внаслідок бартерних операцій; якщо основні засоби передані як внесок до статутного капіталу.

За результатами проведеного аудиту оборотних активів у ПрАТ «Агрофірма «Колос» можна зробити висновок, що облік оборотних активів відповідає вимогам чинного законодавства. Проте під час перевірки виявлені наступні недоліки:

- не укладений договір про матеріальну відповідальність з завскладом;
- трапляються помилки в оформленні документів по приходу і витраті товарно-матеріальних цінностей;
- нерегулярно проводиться звірка даних по руху матеріальних цінностей у бухгалтерії і на складах господарства;
- несвоєчасне відображення в обліку відвантаженої і реалізованої продукції;
- недосконалість налагодженого аналітичного обліку готової продукції за місцями зберігання та окремими видами готової продукції. Для зберігання готової продукції на підприємстві повинні бути організовані окремі складські приміщення. У господарстві є кілька складів для зберігання запасів, але на первинних документах та документах аналітичного обліку не вказано місце зберігання, наприклад, номер або код складу.

Отже, внутрішній аудит оборотних активів повинен бути спрямований на збір аудиторських доказів, проведення аналізу, застосування моделей і методів з метою розробки рекомендацій щодо оптимізації роботи облікового апарату, а також напрямів підвищення ефективності управління оборотними активами. Він повинен виконувати не лише контрольні функції, а й давати оцінку

механізму функціонування внутрішнього контролю підприємства та забезпечувати інформаційні потреби власників.

3.3. Підвищення ефективності використання оборотних активів

Ефективне використання оборотних активів є одним із ключових чинників забезпечення безперервності виробничого процесу та фінансової стабільності аграрних підприємств. Для ПрАТ «Агрофірма «Колос» Вінницької області, діяльність якого пов'язана з рослинництвом і тваринництвом, характерними є значна сезонність виробництва, тривалий операційний цикл, суттєва частка запасів та дебіторської заборгованості у структурі оборотних активів. У зв'язку з цим підвищення ефективності їх використання набуває особливої актуальності.

Оборотні активи мають свої переваги й недоліки. Підчас формування, використання та управління активами потрібно звертати на це увагу (табл. 3.3)

Таблиця 3.3

Переваги і недоліки оборотних активів

Оборотні активи	
Переваги	Недоліки
Легка трансформація з одного виду в інший	Активи, які не задіяні у виробництві, не приносять прибутку
Висока ліквідність	Запасам властиві псування та знецінення
Швидка реалізація управлінських рішень	Потребують витрат, пов'язаних із зберіганням
Легко піддаються змінам	Піддаються впливу інфляції
Є засобами платежу	Високий рівень фінансових ризиків

Джерело: Сформовано автором.

В процесі аналізу показників ефективності використання оборотних активів підприємства важливим є визначення, за рахунок яких факторів сформувався той чи інший показник.

Далі проведемо більш детально факторний аналіз оборотності оборотних активів ПрАТ «Агрофірма «Колос» (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

**Факторний аналіз оборотності оборотних активів ПрАТ «Агрофірма
«Колос»**

Показники	2023 р.	2024 р.	2024 р. до 2023 р., +/-
1. Виручка від реалізації, тис. грн.	3906,5	8633,0	4726,5
2. Кількість днів періоду, що аналізується	360	360	0,0
3. Одноденна виручка, тис. грн.	10,9	24,0	13,1
4. Середній залишок оборотних коштів, тис. грн.	345,7	1598	1252,3
5. Оборотність оборотних коштів, днів (ряд. 4 *ряд.2 / ряд. 1)	31,86	66,64	34,78
6. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, обертів (ряд. 1 /ряд. 4)	11,30	5,40	-5,90
7. Коефіцієнт завантаження коштів в обороті, грн. (ряд. 4 /ряд. 1)	0,09	0,19	0,10

Джерело: розраховано автором.

Виходячи з наведених у таблиці даних, можна сказати, що оборотність оборотних коштів за рік зменшилась на 34,78 дня. Це привело:

- а) до зменшення коефіцієнта оборотності засобів на 5,90;
- б) до збільшення коефіцієнта завантаження засобів в обороті на 0,10 грн.

На зміну оборотності оборотних коштів впливають два фактори: зміна обсягу виручки від реалізації продукції та зміна середнього залишку оборотних засобів.

Вплив першого фактора визначається так: середній залишок оборотних коштів (минулий рік) / одноденну виручку за звітний рік за мінусом оборотності оборотних коштів за минулий рік.

У нашому випадку оборотність оборотних коштів уповільнилась на 34,78 дня, оскільки:

– зростання обсягу виручки від реалізації уповільнило оборотність оборотних коштів на 6,74 дня:

$$345,7/24,0-31,86 = -17,46 \text{ дня.}$$

– натомість збільшення середнього залишку оборотних коштів на 1252,3 тис. грн. уповільнило оборотність оборотних коштів на 52,24 дня:

$$345,7/24,0-66,64 = -52,24 \text{ дня}$$

Проведемо перевірку правильності виконаних розрахунків:

$$-17,46 + 52,24 = 34,78 \text{ дня.}$$

Метою аналізу оборотності оборотних коштів є також визначення суми грошей, що їх було вивільнено з обороту внаслідок прискорення оборотності оборотних коштів або додатково залучено в оборот унаслідок уповільнення такої оборотності. Для цього проведемо такий розрахунок: різницю в оборотності у днях помножимо на звітну одноденну виручку. За даними аналізованого підприємства, уповільнення оборотності оборотних коштів на 37,78 дня додатково залучено в оборот грошові кошти в сумі 834,7 тис. грн.:

$$34,78*24,00 = 834,7 \text{ тис. грн.}$$

Величину економічного ефекту, отриманого від прискорення оборотності оборотних коштів, можна визначити, використовуючи коефіцієнт завантаження коштів в обороті. Якщо у 2023 р. для одержання однієї гривні виручки було витрачено 0,09 грн. оборотних коштів, то у звітному році – тільки 0,19 грн., тобто більше на 0,1 грн. на кожну гривню виручки.

Отже, загальна сума економії оборотних коштів з усього обсягу виручки становить: $0,1*8633,0 = 863,3$ тис. грн.

Закономірним є наявність різноманітних шляхів прискорення оборотності оборотних засобів, які залежать від рівня організації виробництва на підприємстві. Вважаємо за доцільне шукати такі шляхи на кожній із стадій кругообігу оборотних активів. Отже, напрями підвищення ефективності використання оборотних активів можна виділити в три підгрупи, що представляють:

- 1) передвиробничу стадію;

2) виробничу стадію (незавершене виробництво);

3) реалізаційну стадію.

Величина виробничих запасів і відносний розмір обігових коштів на їх утворення можуть бути зменшені шляхом удосконалення матеріально-технічного забезпечення:

- прискорення і здешевлення перевезень;
- поліпшення організації складського господарства на основі його механізації й автоматизації;
- застосування більш точного нормування витрат матеріалів;
- скорочення невиробничих затрат матеріалів;
- повторного використання відходів виробництва.

Крім зазначених вище шляхів підвищення оборотності оборотних активів на стадії підготовки до виробництва доцільним буде:

- заміна дорогих матеріалів більш дешевими;
- заміна використаних запасних частин, тари, інструментів тощо.

Пропонуємо також звернути увагу на забезпечення необхідного контролю за оборотними активами на даному етапі. За ефективної системи контролю можна отримати зниження втрат пов'язаних з незадовільною системою контролю за кількістю і якістю активів, що надходять на підприємство, а також попередити псування та безконтрольне використання активів.

Слід зазначити, що незавершене виробництво і сума вкладених у нього коштів при існуючому обсязі виробництва залежать від тривалості виробничого циклу. В свою чергу тривалість виробничого циклу може бути скорочена внаслідок:

- упровадження поточкових (зокрема, конвеєрних) методів обробки;
- зменшення тривалості міжопераційних періодів за рахунок ретельної підготовки виробництва, останнє передбачає зменшення перебоїв і забезпечення ритмічної роботи підприємств;
- застосування автоматичного устаткування, верстатів із числовим програмним управлінням, гнучких виробничих систем;

- підвищення змінності виробництва.

Скорочення перебування готової продукції на складі залежить від багатьох факторів. Одні з них безпосередньо пов'язані з роботою підприємств, інші - з організацією збуту продукції.

Також важливим напрямом поліпшення використання обігових коштів є раціональне використання матеріальних ресурсів, зниження матеріаломісткості продукції. Для цього є різні шляхи, головні з яких:

- економічно обґрунтований вибір сировини;
- підвищення коефіцієнта використання матеріалів;
- комплексне використання сировини і відходів виробництва;
- підвищення якості сировини, матеріалів і готової продукції;
- удосконалення конструкцій виробів;
- удосконалення виробничих процесів;
- впровадження нової прогресивної технології;
- застосування соціально-економічних стимулів поліпшення використання матеріальних ресурсів.

Для ПрАТ «Агрофірма «Колос» характерна висока питома вага виробничих запасів (насіння, мінеральні добрива, засоби захисту рослин, корми, паливно-мастильні матеріали), а також незавершеного виробництва, що зумовлено біологічними особливостями сільськогосподарського виробництва.

Оптимізація структури оборотних активів повинна здійснюватися шляхом:

- встановлення економічно обґрунтованих нормативів запасів із урахуванням строків проведення польових робіт;
- скорочення наднормативних залишків матеріальних ресурсів;
- узгодження обсягів закупівель із виробничими планами та фінансовими можливостями підприємства.

Раціональна структура оборотних активів дозволить мінімізувати заморожування коштів та підвищити їх оборотність.

Пропонуємо узагальнити інформацію, що стосується шляхів прискорення оборотності оборотних активів за стадіями кругообігу оборотних активів у вигляді наступної таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

**Напрями прискорення оборотності оборотних засобів у
ПрАТ «Агрофірма «Колос»**

№ п.п.	Передвиробнича стадія	Виробнича стадія	Реалізаційна стадія.
1	поліпшення організації складського господарства на основі його механізації й автоматизації;	зменшення тривалості міжопераційних періодів за рахунок ретельної підготовки виробництва, останнє передбачає зменшення перебоїв і забезпечення ритмічної роботи підприємств;	підвищення коефіцієнта використання матеріалів;
2	застосування більш точного нормування витрат матеріалів;	застосування автоматичного устаткування, нових тракторів та комбайнів з навігаційними системами, гнучких виробничих систем;	комплексне використання сировини і відходів виробництва;
3	скорочення невиробничих затрат матеріалів;	підвищення змінності виробництва	Використання якісного насіння в рослинництві та високопродуктивних тварин в тваринництві
4	заміна дорогих матеріалів більш дешевими, тобто здешевлення матеріалів	покращення системи постачання та збуту	вибір оптимальних каналів збуту

Джерело: розроблено автором

Пошук шляхів прискорення оборотності оборотних активів за стадіями кругообігу оборотних активів є оперативним та найефективнішим.

Особливе місце в системі норм і нормативів, що встановлюються підприємством, відводиться нормативам оборотних активів. Спробуємо розрахувати сукупного нормативу економічним методом. При обчисленні сукупного нормативу економічним методом на плановий рік сукупний норматив поточного року поділяється на дві частини: 1) норматив за статтями оборотних активів, розмір яких прямо залежить від зміни обсягів витрат на

виробництво (сировина, основні матеріали, незавершене виробництво, готова продукція); 2) норматив за статтями оборотних активів, розміри яких прямо не залежать від зміни витрат на виробництво (запасні частини для ремонтів обладнання, витрати майбутніх періодів, малоцінні та швидкозношувані предмети).

Обчислена сума сукупного нормативу на плановий рік з урахуванням зміни обсягів виробництва коригується на встановлений розмір прискорення обігу оборотних активів в плановому році. Здійснимо розрахунок сукупного нормативу економічним методом для ПрАТ «Агрофірма «Колос» в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

**Розрахунок сукупного нормативу оборотних активів для ПрАТ
«Агрофірма «Колос» економічним методом на 2026 рік**

№ п.п.	Показники	Дані
1.	Сукупний норматив власних оборотних активів на початок планового року – всього, тис. грн.	1598,0
2.	у т.ч.: за оборотними активами, що змінюються при зміні обсягів виробництва, тис. грн.	1278,4
3.	за оборотними активами, що не змінюються при зміні обсягів виробництва, тис. грн.	319,6
4.	Приріст обсягів виробництва у плановому році, %	10
5.	Прискорення обороту оборотних активів, %	5
6.	Норматив за оборотними активами, що залежить від зміни обсягів виробництва, тис. грн.	1406,24
7.	Норматив за оборотними активами, що не змінюються при зміні обсягів виробництва, тис. грн.	319,6
8.	Сукупний норматив на плановий рік без врахування прискорення обігу оборотних активів, тис. грн.	1725,84
9.	Сукупний норматив на плановий рік, скорегований на прискорення обігу оборотних активів у плановому періоді, тис. грн.	1639,55

Джерело: розраховано автором.

Розрахунку норм та нормативів власних оборотних активів в товаристві повинна приділятися особлива увага. Від того, наскільки економічно обґрунтовано вони визначені, залежить ефективність використання оборотних

активів, прискорення їх обігу та фінансовий стан підприємства. Мінімальна кількість оборотних активів на підприємстві, що забезпечується нормуванням, сприяє зміцненню платіжно-розрахункової дисципліни, створює економічні передумови безперервного виробництва і реалізації продукції, стійкого фінансового стану.

Отже, підвищення ефективності використання оборотних активів ПрАТ «Агрофірма «Колос» потребує комплексного підходу з урахуванням галузевих особливостей аграрного виробництва. Реалізація запропонованих напрямів – оптимізація структури оборотних активів, удосконалення управління запасами, дебіторською заборгованістю та грошовими коштами, а також автоматизація обліку і посилення внутрішнього контролю – сприятиме підвищенню фінансової стійкості підприємства, прискоренню оборотності капіталу та зростанню результативності його господарської діяльності.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Дослідження бухгалтерського обліку і аналізу оборотних активів та ефективності їх використання у ПрАТ «Агрофірма «Колос» Вінницької області дозволяє сформулювати такі висновки.

1. Раціональне використання оборотних активів є одним з основних завдань будь-якого виробничого підприємства. Для забезпечення безперервного виробництва, за умов інфляційних процесів, кризи, збільшення конкуренції важливим є ефективне використання, нормування та оптимізація джерел фінансування оборотних активів.

Узагальнення теоретичних підходів щодо визначення поняття оборотні активи, дозволило нам з'ясувати, що оборотні активи – це сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточний господарський процес і цілком споживаються протягом одного операційного циклу.

Класифікацію оборотних активів здійснюють за різними ознаками, проте в умовах антикризового управління, обґрунтовано застосовування класифікації оборотних активів за ступенем захищеності від інфляції, за ризиком вкладених оборотних активів, за ступенем ліквідності, за періодом та формою функціонування.

2. Виявлення важливих та нагальних проблем аналізу оборотних активів, що потребують вирішення, є важливим для підприємства, оскільки це сприяє забезпеченню формування достовірної, достатньої аналітичної системи інформації щодо оборотних активів для цілей управління. Зокрема, методика проведення аналізу залежить від обраних підприємством методів нарахування резерву сумнівних боргів, методів списання запасів, віднесення вартості списаних на витрати у фінансовому обліку запасів до валових витрат в податковому обліку.

3. Для оцінки ефективності використання оборотних коштів виробничих підприємств застосовують певні показники, а для підвищення ефективності – відповідні конкретні заходи. Формування ефективної системи управління

оборотними коштами на підприємстві базується на спостереженні та постійному контролі за фактичним рівнем оборотних коштів; діагностики відхилень елементів оборотних коштів від запланованого рівня; виявленні внутрішньовиробничих і внутрішньогосподарських резервів підвищення ефективності використання оборотних коштів; розрахунку і врахуванні нормативів оборотних коштів (виробничих, збутових та грошових ресурсів).

4. Аналіз ресурсного потенціалу ПрАТ «Агрофірма «Колос» дає підстави віднести його до середніх господарств. Слід зауважити, що протягом досліджуваного періоду площа земельних угідь має тенденцію до зниження. Це пояснюється вилученням деяких земельних паїв з оренди. Тоді як аналогічна тенденція спостерігається щодо скорочення середньорічної чисельності працівників. Така тенденція скорочення працівників на підприємстві зумовила збільшення рівня навантаженості ріллі на одного працівника. Аналізуючи капіталоозброєність та капіталозабезпеченість господарства, спостерігаємо збільшення першого показника на 39,1 % та на 54,8 % другого.

ПрАТ «Агрофірма «Колос», слід зазначити, що господарство має вигідне географічне розташування, сприятливі для здійснення сільськогосподарського виробництва природно-кліматичні умови та достатній рівень ресурсного забезпечення.

Наведена структура доходу (виручки) від реалізації продукції характеризує господарство, як суб'єкт зерно-технічного напрямку діяльності.

Підприємство є збиткове на протязі досліджуваного періоду, проте рівень збитковості має тенденцію до зниження.

5. Для забезпечення ефективного використання оборотних активів необхідно здійснювати систематичний облік і аудит, якісний аналіз рівня та динаміки забезпеченості, а також ефективності використання оборотних активів.

Проведений аналіз динаміки і структури оборотних активів дає підстави стверджувати, що найбільшу питому вагу в структурі оборотного капіталу

ПрАТ «Агрофірма «Колос» займає запаси та дебіторська заборгованість, частка яких в середньому за три роки складає 62,4% та 22,4% відповідно.

В результаті проведеного аналізу показників ефективності використання оборотних активів ПрАТ «Агрофірма «Колос» можна зробити висновок, про підвищення ефективності використання останніх за період 2022 – 2024 рр. Скорочення тривалості обороту свідчить про підвищення ділової активності підприємства та більш ефективне використання наявних оборотних ресурсів.

6. Облік оборотних активів у ПрАТ «Агрофірма «Колос» здійснюють залежно від їх різновиду. На підприємстві виділено наступні різновиди оборотних активів:

- запаси (у тому числі запаси, тварини на вирощуванні та відгодівлі, незавершене виробництво, готова продукція, товари);
- дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги;
- дебіторська заборгованість за розрахунками (у тому числі з бюджетом, за виданими авансами, з нарахованих доходів, із внутрішніх розрахунків);
- інша поточна дебіторська заборгованість;
- грошові кошти та їх еквіваленти;
- інші оборотні активи.

Для обліку оборотних активів у ПрАТ «Агрофірма «Колос» використовуються застарілі форми журналів-ордерів та розкреслені пустографки, тому ми пропонуємо згідно наказу Міністерства аграрної політики від 04.06.2009 р. №390 радимо в ПрАТ «Агрофірма «Колос» замість журналів-ордерів з обліку оборотних активів 1 с.-г., 2 с.-г., 3 с.-г., 7 с.-г., 9 с.-г. 10.1 с.-г. та інших слід використовувати відповідні нові журнал-ордер 1 с.-г., 3 А с.-г., 3 Б с.-г., 5 А с.-г. та ін.

Аналітичного обліку матеріальних активів можна удосконалити шляхом конкретизації в первинних документах та зведених регістрах обліку місць зберігання. Для зберігання матеріальних цінностей та запасів у господарстві організовані окремі складські приміщення. Якщо на підприємстві є кілька

складів, тому на первинних документах та документах аналітичного обліку має бути вказано місце зберігання, наприклад, номер або код складу.

В сучасних умовах ринкової економіки для ефективного здійснення виробничо-господарської діяльності та прийняття правильних управлінських рішень необхідне вчасне та достовірне надходження інформації. Для цього в господарстві необхідно затвердити графік документообігу.

7. Внутрішній аудит на підприємстві створюється з метою забезпечення ефективності діяльності апарату управління щодо захисту законних майнових інтересів підприємства, вдосконалення системи бухгалтерського обліку і сприяння підвищенню ефективності роботи, зміцнення його фінансового стану. Тому пропонуємо у ПрАТ «Агрофірма «Колос» створити комісію у внутрішнього аудиту, що допоможе встановлення законності, достовірності та доцільності операцій з оборотними активами, правильності відображення їх в обліку.

8. Основними напрямками удосконалення організації обліку оборотних активів та підвищення ефективності їх використання у ПрАТ «Агрофірма «Колос» є:

- спрощення оформлення операцій, які пов'язані з оприбуткуванням та витратами матеріальних цінностей;
- конкретизація в первинних документах та зведених регістрах обліку місць зберігання;
- оптимізація форм первинних облікових документів;
- систематичне проведення інвентаризації оборотних активів;
- вибір оптимального методу оцінки виробничих запасів;
- затвердження графіків документообігу з обліку оборотних активів і доведення до виконавців їх функцій при створенні і перевірці первинного документа;
- раціональне використання матеріальних ресурсів, зниження матеріаломісткості продукції;
- прискорення оборотності оборотних активів підприємства;

- впровадження внутрішнього аудиту;
- впровадження комп'ютерних програм для автоматизації обліку з передовими методами організації складського господарства і обліку матеріалів.

Нами було запропоновано впровадження програми MASTER:Агро. Застосування бухгалтерської програми дає можливість отримувати оперативну і якісну інформацію з обліку господарських операцій, значно підвищує рівень управління фінансово-господарською діяльністю підприємства, поліпшується організація і знижується трудомісткість ведення обліку, підвищується продуктивність праці облікового персоналу, знижуються витрати на ведення обліку.

9. Закономірним є наявність різноманітних шляхів прискорення оборотності оборотних засобів, які залежать від рівня організації виробництва на підприємстві. Вважаємо за доцільне шукати такі шляхи на кожній із стадій кругообігу оборотних активів. Отже, напрями підвищення ефективності використання оборотних активів можна виділити в три підгрупи, що представляють:

- передвиробничу стадію;
- виробничу стадію (незавершене виробництво);
- реалізаційну стадію.

Величина виробничих запасів і відносний розмір обігових коштів на їх утворення можуть бути зменшені шляхом удосконалення матеріально-технічного забезпечення:

- прискорення і здешевлення перевезень;
- поліпшення організації складського господарства на основі його механізації й автоматизації;
- застосування більш точного нормування витрат матеріалів;
- скорочення невиробничих затрат матеріалів;
- повторного використання відходів виробництва.

Скорочення перебування готової продукції на складі залежить від багатьох факторів. Одні з них безпосередньо пов'язані з роботою підприємств, інші - з організацією збуту продукції.

Також важливим напрямом поліпшення використання обігових коштів є раціональне використання матеріальних ресурсів, зниження матеріаломісткості продукції. Для цього є різні шляхи, головні з яких:

- економічно обґрунтований вибір сировини;
- підвищення коефіцієнта використання матеріалів;
- комплексне використання сировини і відходів виробництва;
- підвищення якості сировини, матеріалів і готової продукції;
- удосконалення виробничих процесів;
- впровадження нової прогресивної технології;
- застосування соціально-економічних стимулів поліпшення

використання матеріальних ресурсів.

Отже, впровадження результатів дослідження у практику роботи ПрАТ «Агрофірма «Колос» дозволить володіти економічною інформацією, яка відображає стан оборотних активів, що буде сприяти ефективному прогнозуванню та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень з метою оптимізації оборотних активів і одержання високих результатів господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білик М.Д., Білик Т.О. Фінансові результати діяльності малих підприємств: оцінка та прогнозування : монографія. Київ: КНУТД, 2019. 280 с.
2. Берехтіна Л.О. Економічна сутність оборотного капіталу підприємства. *Держава і регіони. Серія: Економіка підприємства*. 2016. № 6. С. 378-381.
3. Бланк І.А. Управління використанням капіталу: навч. посібник. Київ: Ніка-Центр: Ельга, 2000. 651 с.
4. Бодаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 4. С. 40-44.
5. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих на-вчальних закладів / Бутинець Ф.Ф. та ін.; під заг. Ред. Ф.Ф. Бутинця. 8-ме вид., доп. і перероб. Житомир: ПП «Рута», 2009. 912 с.
6. Васьківська К.В., Сич О.А. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Львів: «ГАЛИЧ–ПРЕС», 2017. 236 с.
7. Власова Н.О., Чорна М.В., Михайлова О.В. Чинники формування оборотних активів підприємств роздрібної торгівлі. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 8. С. 156-163.
8. Воронін О.О. Управління фінансовим результатом промислового підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Харків, 2019. 25 с.
9. Герасименко Н. В. Аналіз ефективності управління запасами на малих підприємствах. *Вісник Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. Серія «Економіка та управління»*. 2023. № 1(105). С. 55- 60.
10. Голов С. Ф., Костюченко В. М. Бухгалтерський облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків: Фактор, 2008. 1008 с.
11. Гордієнко Н. І., Харламов О. В., Карпенко М. Ю. Аудит: методика і організація: навч. посіб. 2-ге вид. Харків : ХНАМГ, 2017. 452 с.
12. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-

IV (зі змін. і допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 16.12.2025 р.)

13. Грабова Н. М. Теорія бухгалтерського обліку: навч. посіб. 6-те вид. Київ: А.С.К., 2011. 272 с.

14. Гоцуляк С.М. Управління оборотними активами підприємства. URL: <http://intkonf.org/grigoreva-tyu-upravlinnya-oborotnimi-aktivami-pidpriemstva/> (дата звернення 16.12.2025 р.)

15. Грицай О.М. Інформаційно-пошукові системи податкового і бухгалтерського обліку. *Все про бухгалтерський облік*. 2007. 18 грудня. С. 19-21.

16. Демченко Т. А. Оборотні активи та їх відображення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. №9. С. 176-184.

17. Єршова Н. Ю. Удосконалення методичного підходу до аналізу оборотних коштів як фактору ефективності діяльності промислового підприємства. URL: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive90.pdf> (дата звернення: 19.12.2025).

18. Загородна О., Серединська В. Діагностика фінансового стану і стійкості функціонування підприємства. *Економічний аналіз*. 2010. Вип. 7. С. 262–265.

19. Іванова Н. А., Ролінський О. В. Організація і методика аудиту : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 216 с.

20. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ: МАУП, 2019. 148 с.

21. Ільїна С. Б. Основи аудиту : навч.-практ. посіб. Київ: Кондор, 2006. 378 с.

22. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Мінфіну України від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення 16.12.2025 р.)

23. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент: підручник. Житомир: ЖІТІ, 2001. 440 с..
24. Ковальчук Н. О. Особливості управління оборотними активами на вітчизняних підприємствах. *Науковий вісник. Економічні науки*. 2011. Вип. 1. С. 99-107.
25. Коміренко В. С. Оцінка біологічних активів та фінансовий результат сільськогосподарської діяльності. *Аграрний вісник Причорномор'я*. 2009. Вип. 49. С. 80-83.
26. Коміренко В. С. Управлінський облік на сільськогосподарських підприємствах. *Аграрний вісник Причорномор'я*. 2010. Вип. 53. С. 110-115.
27. Костирко Р.О. Оборотні активи: сутність, класифікація та структура. *Збірник наукових праць ДЕТУТ*. 2013. № 23-24. С. 324-332.
28. Лазарева А. С. Особливості аналізу фінансових результатів на підприємстві. *Управління розвитком*. 2013. № 4(144). С. 175-178.
29. Лахтіонова Л. А. Аналіз платоспроможності та ліквідності суб'єктів підприємницької діяльності: монографія. Київ: КНЕУ, 2010. 657 с.
30. Ленъ В. С., Гливенко В. В. Бухгалтерський облік в Україні : навч. посіб. 3-тє вид. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 608 с.
31. Лісничка Т. В. Удосконалення методики аналізу фінансових результатів. *Управління розвитком*. 2013. № 4(144). С. 122–124.
32. Литвиненко О., Перевозняк Л., Найда А. Проблеми аудиту кредиторської заборгованості сільськогосподарських підприємств під час війни. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції науково-педагогічних працівників та молодих науковців «Актуальні аспекти розвитку науки і освіти» (Одеса, 2-3 жовтня 2025 р.) / Одеський державний аграрний університет. Одеса, 2025. С. 443-446. URL: <https://osau.edu.ua/wp-content/uploads/2025/11/Zbirnyk-V-Mizhnar-konf-ODAU-02.10.25.pdf> (дата звернення 10.11.2025 р.)
33. Литвиненко О.О., Перевозняк Л.І., Найда А.В. Особливості контролю швидкозношуваних малоцінних предметів сільськогосподарських

підприємствах. Браславські читання. Економіка XXI століття: національний та глобальний виміри: Збірник матеріалів III Міжнародної наукової практичної конференції, 6 листопада 2025 року. Одеса, ОДАУ. 2025. С. 256-258. URL: <https://osau.edu.ua/pro-universytet/naukova-robota/materialy-konferentsij/zbirnyky-konferentsij/> (дата звернення 08.12.2025 р.)

34. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики: пер. з англ./Ю.В. Селезньов, О.Л. Ольховікова, О.В. Гик, Т.Ц. Шарашидзета ін. Київ: СТАТУС, 2016. – 1152 с.

35. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_050#Text (дата звернення 16.12.2025 р.)

36. Найда А.В., Крюкова І.О., Замлинський В.А., Калюжна М.М. Організаційні аспекти управлінського обліку для оптимізації податкового навантаження. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. 2025. Том 2. № 7. С.58-66. DOI: 10.60022/2(7)-7S

37. Найда А.В., Крюкова І. О., Селіванова Н.М., Гнатєва Т.М. Імплементация технологій штучного інтелекту в обліково-аналітичне забезпечення сільськогосподарських підприємств. *«Modern Economics»*. 2025. №51. С. 151-158 URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V51\(2025\)-19](https://doi.org/10.31521/modecon.V51(2025)-19)

38. Найда А.В. Проблеми організації управлінського обліку у сільськогосподарських підприємствах. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2014. №5 (60). С.60-64.

39. Найда А.В., Крюкова І. О., Шацкова Л. П., Волчек Р. М. Фінансова звітність бюджетних установ як інструмент державного контролю: від НП(С)БОДС до МСФЗ (IPSAS). *Науковий вісник Одеського національного економічного університету* 2025. №5. С. 14-22 URL: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2025-5-330-14-22> (дата звернення 07.12.2025 р.)

40. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» Із змінами внесеними наказами

Мінфіну від 27.06.2013 р. №627 від 08.02.2014 р. №48 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 16.12.2025 р.)

41. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 року №246 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення 16.12.2025 р.)

42. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене наказом Мінфіну України від 08.10.99 р. № 237 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення 16.12.2025 р.)

43. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затверджене наказом Мінфіну України від 31.01.2000 р. № 20 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (дата звернення 16.12.2025 р.)

44. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене наказом Мінфіну України від 29.11.99 р. № 290 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (дата звернення 16.12.2025 р.)

45. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Мінфіну України від 31.12.99 р. № 318 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення 16.12.2025 р.)

46. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік: навч.посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 464 с.

47. Никотович Г. І. Аналіз і контроль оборотних активів торговельних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Київ, 2007. 20 с.

48. Носов П. Л., Купалова Г.І. Сучасна класифікація оборотних активів. *Економіка і держава*. 2018. № 7. С. 43–46.

49. Оксєненко Н. О. Оборотні активи як об'єкт та інструмент фінансового управління. URL: http://www.rusnauka.com/30_NIEK_2011/Economics/10_95638.doc.htm (дата звернення: 20.10.2025 р.).

50. Олексюк О. І. Економіка результативності діяльності підприємства: монографія. Київ: КНЕУ, 2008. 362 с.

51. Панадій О. П. Наукові підходи до класифікації оборотних активів. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/1305/35/> (дата звернення: 20.11.2025 р.).

52. Пікус Р. В. Управління фінансовими ризиками: навч. посіб. 2-ге вид., виправл. Київ: Знання, 2011. 598 с.

53. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. №879. Законодавство України: база даних. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14> (дата звернення: 19.12.2025 р.).

54. Податковий Кодекс України від 08.11.2014 р. № 1690-18 р. (із змінами і доповненнями) URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 19.12.2025 р.).

55. Партін Г.О. Бухгалтерський облік: основи теорії та практики. Київ: Знання, 2015. 315 с.

56. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене наказом Мінфіну України від 24.05.95 р. №88 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95> (дата звернення 16.12.2025 р.).

57. Правдюк Н.Л. Облікова концепція товарно-матеріальних цінностей в умовах постіндустріальної економіки. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. № 2(80). С. 21-30.

58. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIY URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 16.12.2025 р.).

59. Про акціонерні товариства: Закону України від 14.12.21 р. №1953-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>. (дата звернення 16.12.2025 р.).

60. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.17 р. №2258-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 16.12.2025 р.).

61. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV (із змінами і доповненнями № 3332-VI від 12.05.2011 р.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 16.12.2025 р.).

62. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 17.06.2020 №720-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15/print1491296480899025#Text> (дата звернення 16.12.2025 р.).

63. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.91 р. № 1576-XII URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1576-12> (дата звернення: 16.12.2025).

64. Попович П.Я. Економічний аналіз суб'єктів господарювання: підручник. Тернопіль: Економічна думка, 2007. 454 с.

65. Пушкар М.С. Сучасні проблеми обліку: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2010. 268 с.

66. Римарчук А.М. Економічна сутність оборотних активів та їх класифікація. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2010. № 7-8. С. 64-70.

67. Римарчук А.М. Фактори управління оборотними активами. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2010. № 7-8. С. 11-18.

68. Сажинець С.Й. Актуальні питання розвитку системи обліку оборотних малоцінних та швидкозношуваних матеріальних активів. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/12714/1/41_216-225_Vis721menegment.pdf (дата звернення: 11.12.2025).

69. Семенюк Н.О. Активи як облікова категорія: проблеми трактування. *Вісник ЖДТУ. Економічні науки*. 2008. № 2(44). С. 146-155.

70. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств: навчальний посібник. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. 460 с.

71. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів / пер. з англ. О. Васильєв та ін. Київ: Наш формат, 2023. 722 с.

72. Старостенко Г.Г. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 224 с.
73. Тараненко О. О., Череп А. В. Ефективність використання оборотних активів агропромисловими підприємствами. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3193> (дата звернення: 20.11.2025).
74. Ткаліч О.В. Основні фактори інтенсифікації аграрного виробництва. *Економіка АПК*. 2009. № 12(180). С. 8-12.
75. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: підручник. 5-те вид., допов. і переробл. Київ: Алерта, 2011. 976 с.
76. Томчук О.Ф. Звітність про рух грошових коштів як елемент інформаційного забезпечення аналізу фінансового стану підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 28. С. 368–375.
77. Томчук О.Ф. Аналіз грошового потоку як елемент оцінки кредитоспроможності підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2016. № 2. С. 336–340.
78. Тридід О.М., Орехова К.В. Оцінювання фінансової стійкості підприємства: монографія. Київ: Університет банківської справи, 2010. 143 с.
79. Тютюнник Я.В. Сучасні підходи до визначення економічної сутності оборотних активів підприємства. *Економіка та держава*. 2021. № 4. С. 157-162.
80. Федоришина Л.І., Цуркан А.О. Організація і методика економічного аналізу ефективності діяльності аграрних підприємств. *Бізнес-навігатор*. 2018. № 2(45). С. 137–139.
81. Хом'як Р.Л. Бухгалтерський облік в Україні: навч. посіб. Львів: Інтелект-Захід, 2016. 820 с.
82. Чухно І.С., Рилєєв С.В. Удосконалення системи обліку, контролю і аналізу ефективного використання оборотних активів підприємства. URL: <http://intkonf.org/udoskonallennya-obliku-kontrolyu-i-analizu-oborotnih-aktiviv-pidpriemstva> (дата звернення: 20.11.2025).

83. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: навч. посіб. Київ: Знання-Прес, 2013. 444 с.
84. Шеремета А. Організація внутрішнього господарського контролю на підприємствах. *Посібник економіста*. 2005. № 3. С. 34-37.
85. Янковська В.В. Економічна сутність оборотних активів підприємства. URL: [http:// http://eztuir.ztu.edu.ua/1206/1/36.pdf](http://eztuir.ztu.edu.ua/1206/1/36.pdf) (дата звернення: 20.11.2025).